

Archeologienota Harelbeke Marktstraat 91

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Gwendy WYNS

12-9-2018

Titel: Archeologienota Harelbeke Marktstraat 91

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Gwendy Wyns

Projectcode bureauonderzoek: 2018G190

Intern projectnummer: 2018.112

Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Harelbeke, Marktstraat 91

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 75336 en Y: 172127; X: 75367 en Y: 172111

Oppervlakte plangebied: 307m²

Kadastergegevens: Harelbeke, afdeling 1, sectie A, perceel nr. 442h4 (zie figuur 12)

Topografische kaart: zie figuur 10 en 11

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Gwendy Wyns (assistent-archeoloog), Phillippe Dehullu en Brigitte Caesens (contactpersonen initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 12/09/2018

© Acke & Bracke bvba, Damstraat 206A, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	12
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	15
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	15
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	17
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	19
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	20
2.4. HISTORISCHE SITUERING	23
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	32
3. SYNTHESE	35
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	35
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	36
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	37
4. SAMENVATTING	39
5. BIBLIOGRAFIE	41
6. BIJLAGE	42

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen te Harelbeke Marktstraat 91, gelegen in een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd¹. Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde personen, in hoofdzaak archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van de evolutie van het plangebied gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Tevens werd een plaatsbezoek uitgevoerd. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. Deze waren toereikend genoeg om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en gefundeerde uitspraken te doen betreffende het vervolgtraject.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein van 307m² groot bevindt zich aan de Marktstraat ter hoogte van nr. 91 in Harelbeke. Het plangebied is momenteel braakliggend terrein. Voorheen was het terrein bebouwd met een woonhuis met kelder. De bebouwde zone bedroeg 286m², de rest van het terrein (21m²) was in gebruik als tuin. Het woonhuis was in de noordelijke hoek onderkelderd. Deze kelder had een oppervlakte van 26,5m² en was 2,7m diep ten opzichte van het huidige maaiveldniveau.

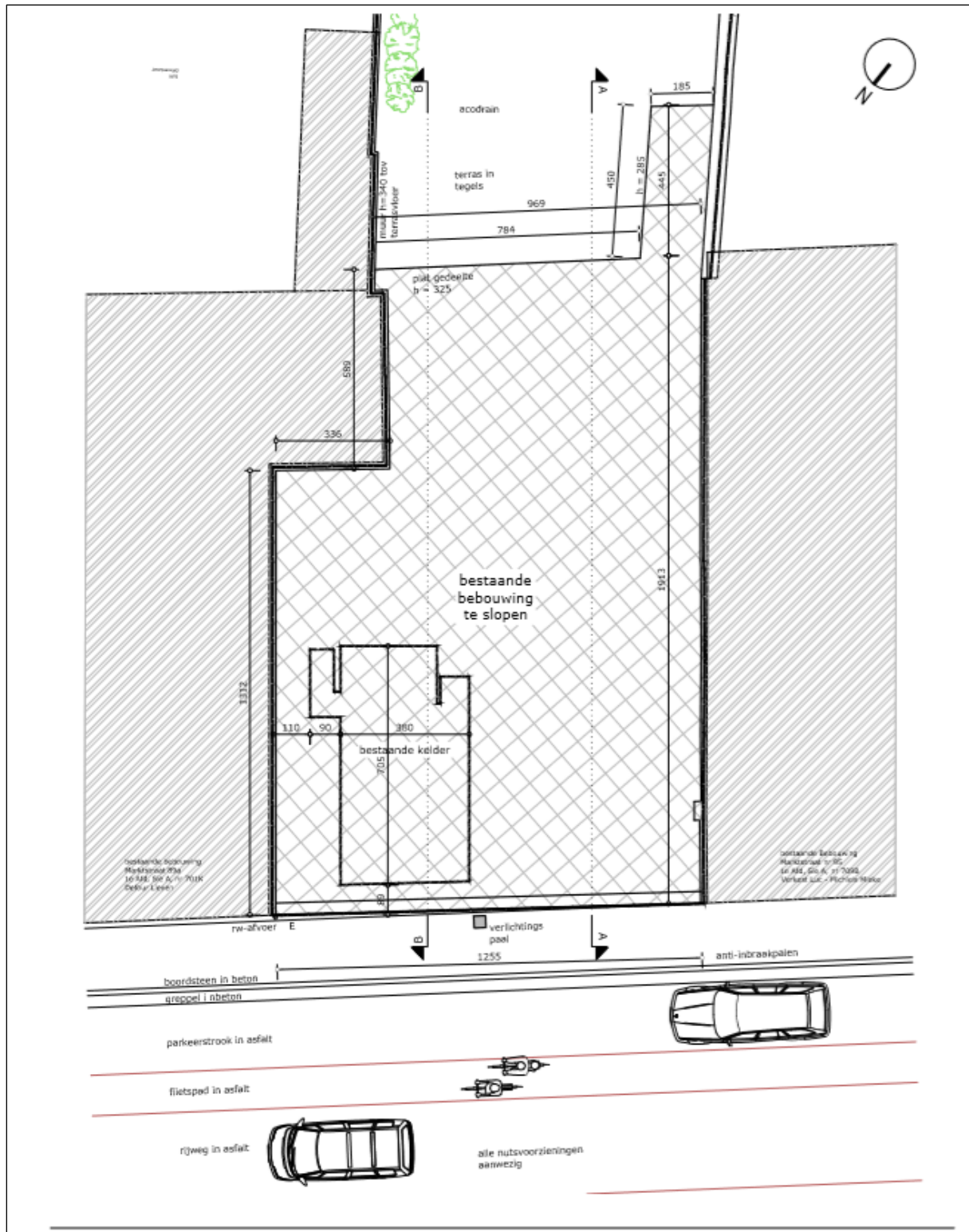
Kadastraal gezien kan het terrein teruggevonden worden op: Harelbeke, afdeling 1, sectie A, perceel nr. 705L.

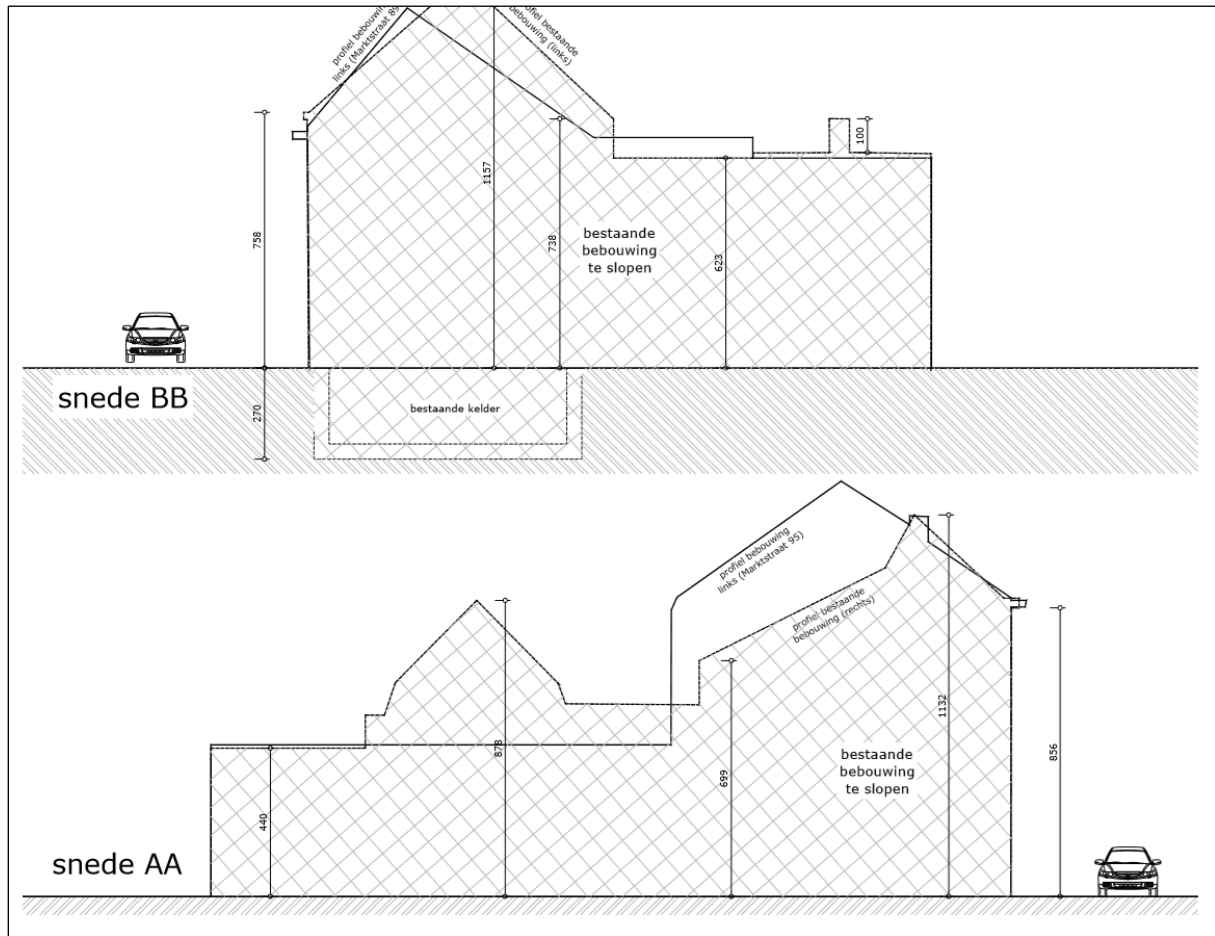
Figuur 1 Zicht op het projectgebied vanaf de straatzijde.

Figuur 2 Zicht op het projectgebied vanaf de straatzijde.

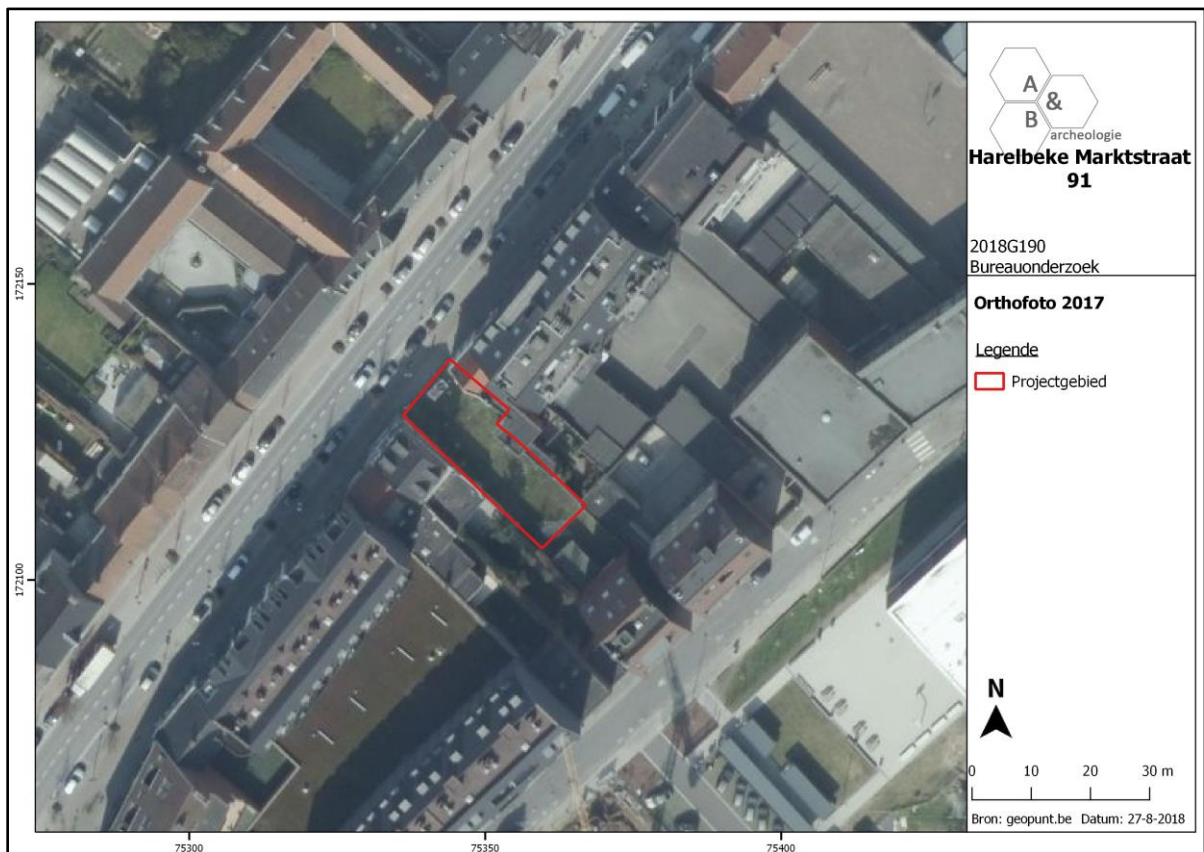
Figuur 3 Planweergave van de gesloopte bebouwing met in de noordelijke hoek de kelder.

Figuur 4 Doorsnede van de gesloopte bebouwing.

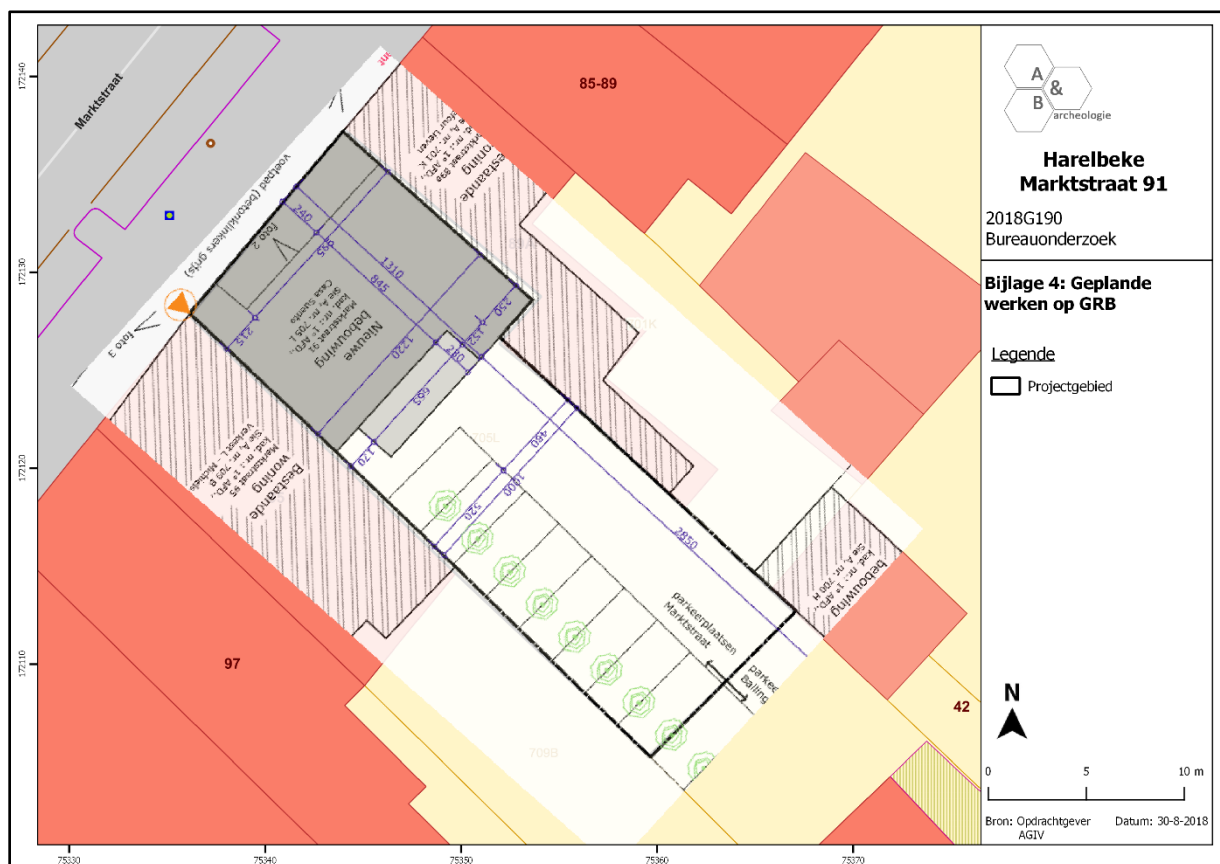
Figuur 5 Orthofoto 2009 waarop de afgebroken bebouwing nog te zien is (bron: geopunt.be).

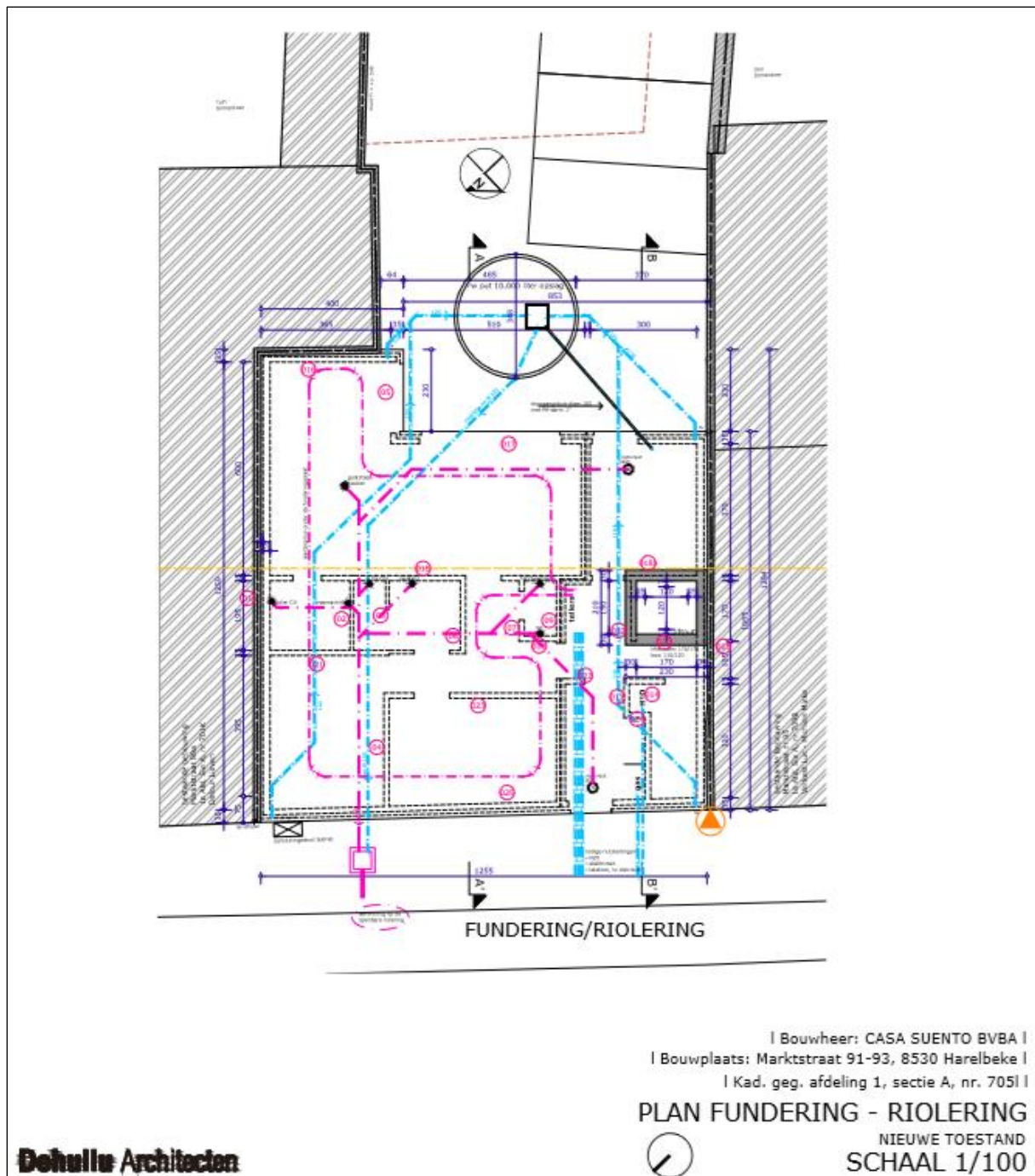
Figuur 6 Orthofoto 2017 waarop de bebouwing afgebroken is (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

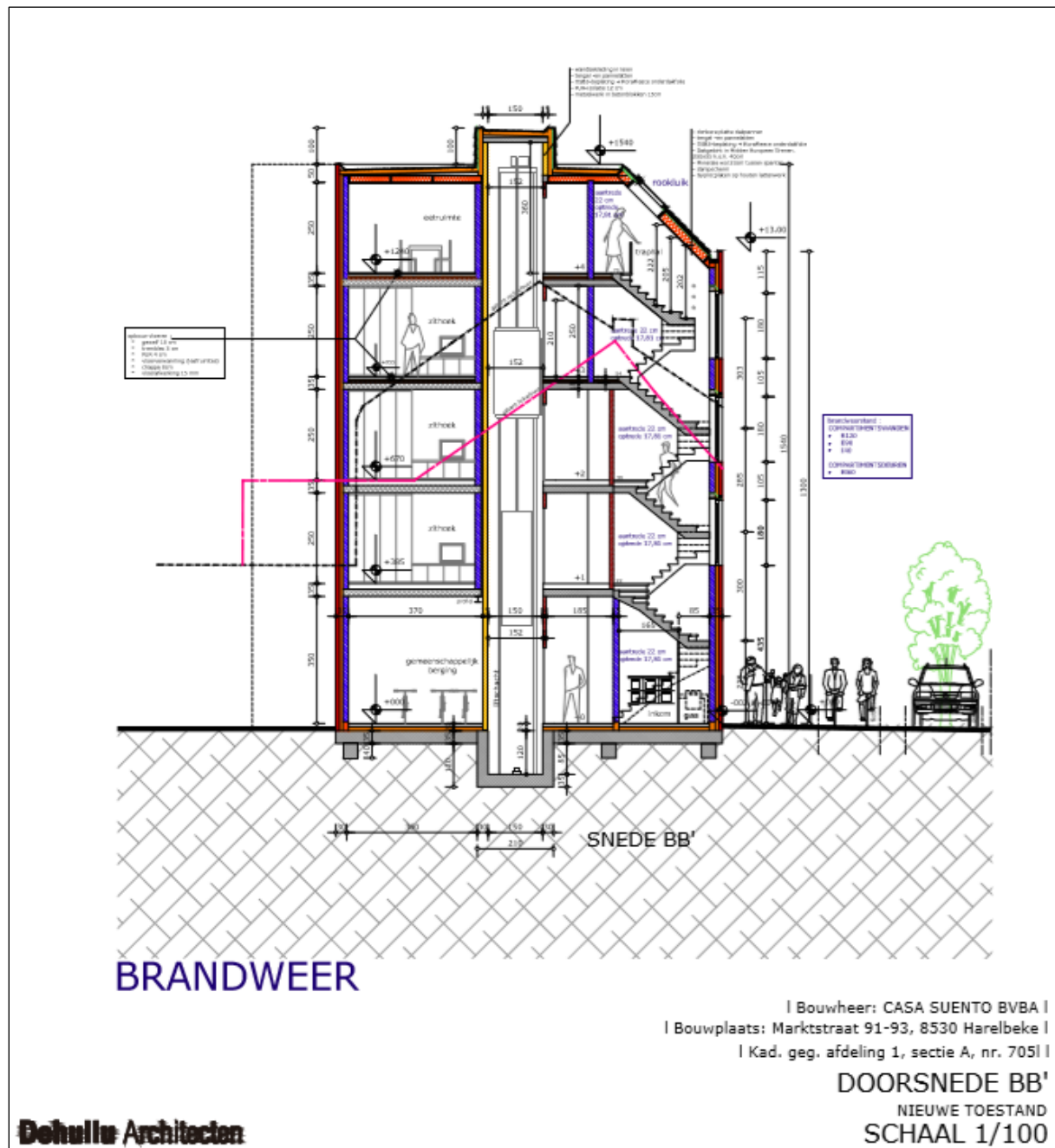
De geplande werken omvatten de bouw van een meergezinswoning bestaande uit 5 appartementen langs de straatzijde (153m²). De fundering hiervoor zal bestaan uit een algemene funderingsplaat met funderingszolen waarvoor respectievelijk ca. 50cm en ca. 90cm diep zal uitgegraven worden. Centraal tegen het westelijke aanpalende gebouw zal dieper gegraven worden voor een liftput, tot ca. 170cm. Door de dichtheid van de funderingen en bijhorende rioleringswerken kan er van een volledige versterking van het noordelijk deel van het plangebied vanuit gegaan worden. Op het zuiden van het terrein zijn 8 parkeerplaatsen en verharding gepland waarvoor 40cm zal afgegraven worden, plaatselijk wordt tot ca. 60cm diep gegraven voor de aanleg van riolering. Tussen het gebouw en de parkeerplaatsen wordt nog een regenwaterput geplaatst met een diepte van 250cm.

Figuur 7 Zicht op het plangebied met weergave van de geplande werken (bron: geopunt en opdrachtgever).

Figuur 8 Grondplan van de funderingen en rioleringen (bron: opdrachtgever).

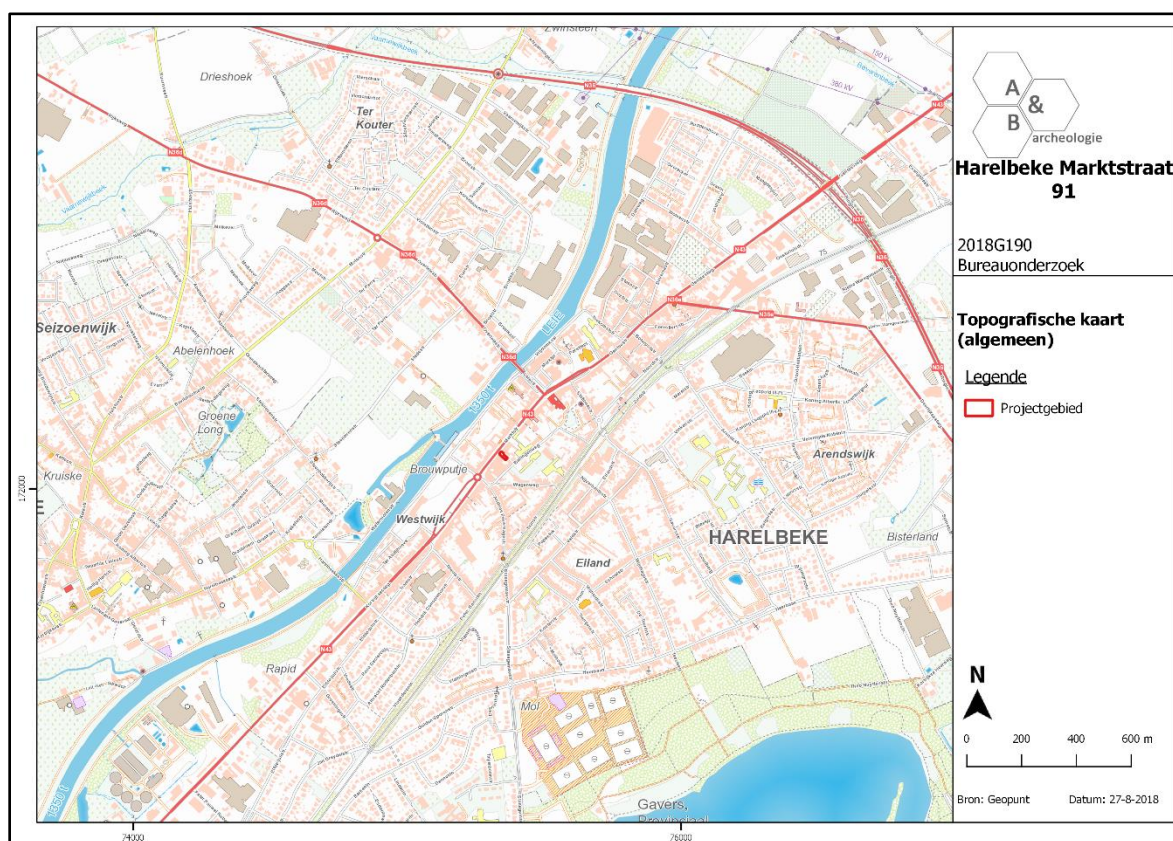
Figuur 9 doorsnede BB' (zuidoost naar noordwest) (bron: opdrachtgever).

2.3. Landschappelijke ligging

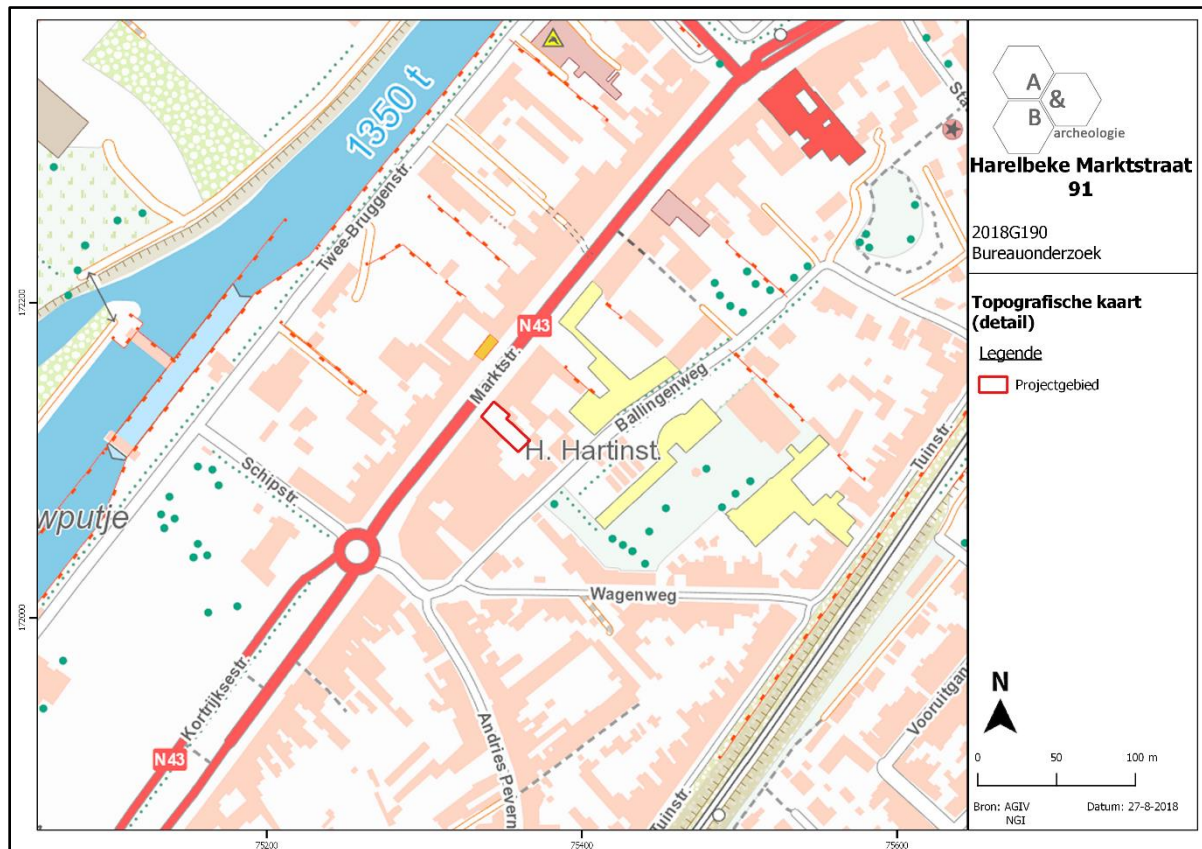
2.3.1. Topografische situering

Het terrein van 307m² groot bevindt zich in de stad Harelbeke in het zuidoosten van de provincie West-Vlaanderen. Harelbeke bestaat naast de stad uit de deelgemeenten Bavikhove en Hulste. De gemeente wordt begrensd door de gemeentes Kortrijk, Kuurne, Lendelede, Ingelmunster, Oostrozebeke, Wielsbeke, Waregem, Deerlijk en Zwevegem. Het terrein zelf situeert zich in het centrum aan de Marktstraat ter hoogte van nr. 91. Het terrein wordt in het noordoosten en zuidwesten omgeven door bebouwing langs de Marktstraat, in het zuidoosten sluit het aan op parking van bebouwing langs de Ballingeweg.

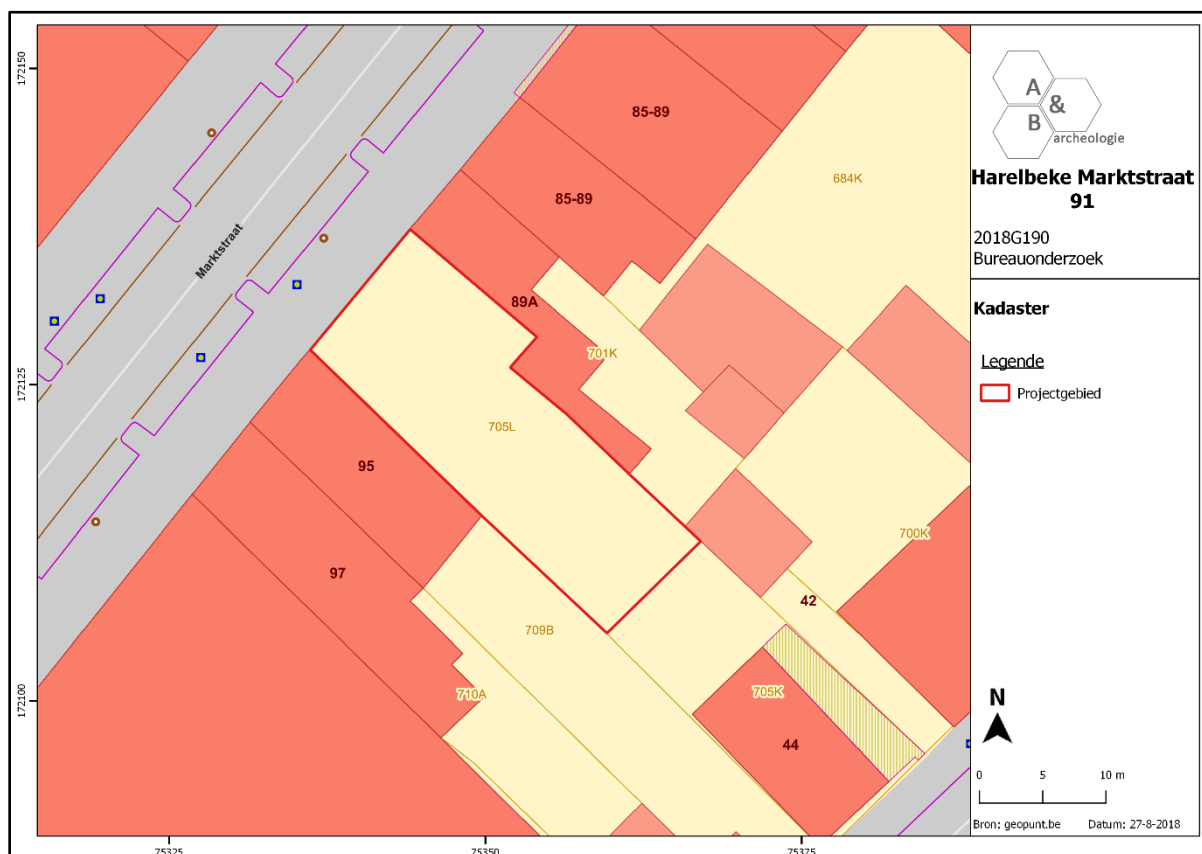
Op de bodemgebruikskaat staat het gebied aangeduid met een rode inkleuring die wijst op 'Andere bebouwing'. Hierbij is sprake van de aanwezigheid van bebouwing en verharding.

Figuur 10 Ruime uitsnede uit de topografische kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Detailopname uit de topografische kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit het kadastraal plan (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)

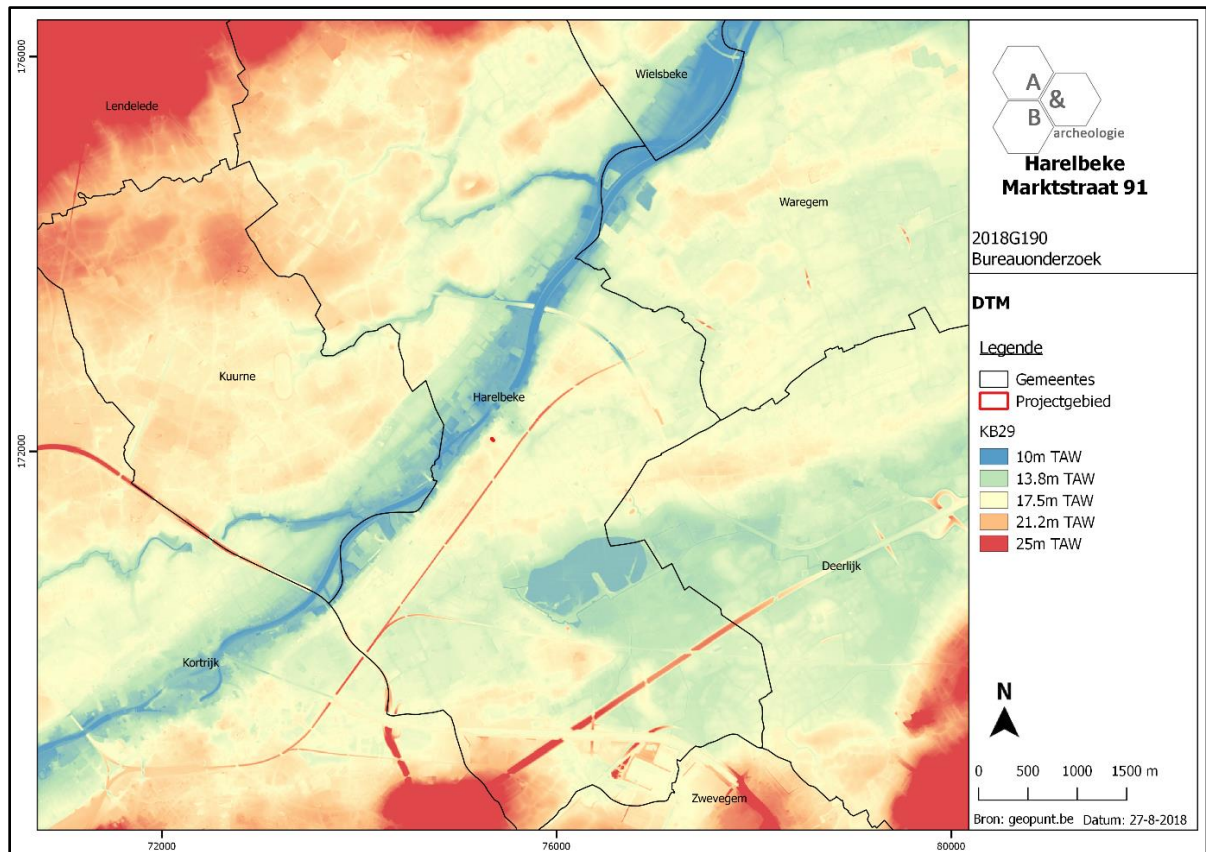
2.3.2. Landschappelijke situering

Harelbeke maakt deel uit van de zandleemstreek en is gelegen langs de Leie en de Leievallei die zich ten noordwesten van het plangebied bevindt. Het gebied is zwak golvend met hoogtes die variëren tussen ca. +10 en 25m TAW. In het oosten bevindt zich een uitgestrekt water, benoemd als de Gavers. Deze grote vijver, met een lengte van ca. 3km op een breedte van ca. 750m, bevindt zich op een hoogte van ca. +12m TAW. Het plangebied zelf bevindt zich tussen de Gavers, de Leie en de Gaverbeek in, op de iets hoger gelegen zandrug, ook wel Halleberg genaamd. De hoogte bedraagt hier ca. +15 tot 16m TAW. Deze begrenzingen vormen bovendien de grenzen van de Romeinse vicus⁶.

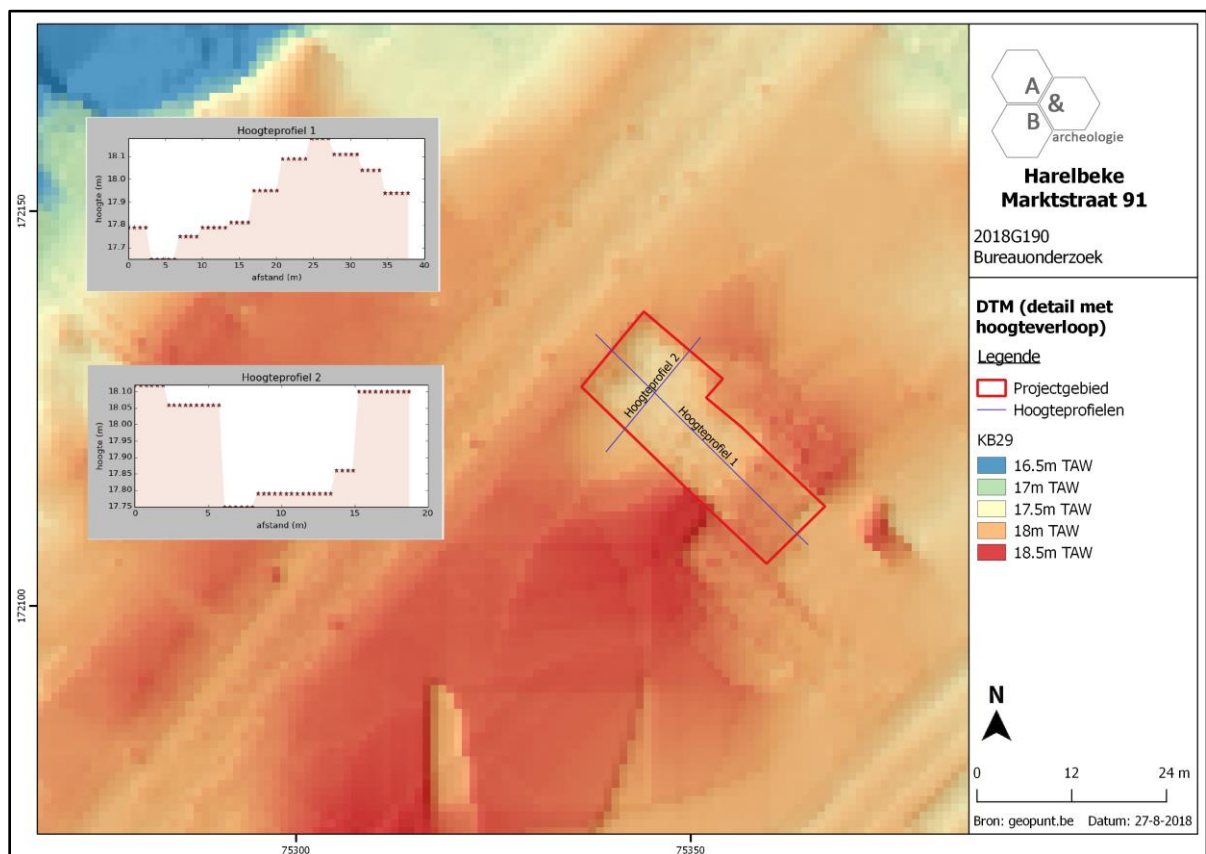
Het plangebied zelf bevindt op zo'n 150m van de Leie. Het noordwestelijk deel is iets lager gelegen, op een gemiddelde hoogte van +17,75m TAW. Dit lager gelegen deel komt overeen met het voorheen bebouwde deel. Het terrein stijgt licht in zuidoostelijke richting naar +18,2m TAW.

Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd en is er aldus geen informatie beschikbaar. Gezien de ligging in de bebouwde binnenstad, zal de natuurlijke erosie de laatste eeuwen nihil zijn geweest. In de ruime omgeving worden enkele percelen lichtgroen en donkergroen ingekleurd. Hierbij is sprake van een verwaarloosbare tot zeer lage verstoringsgraad.

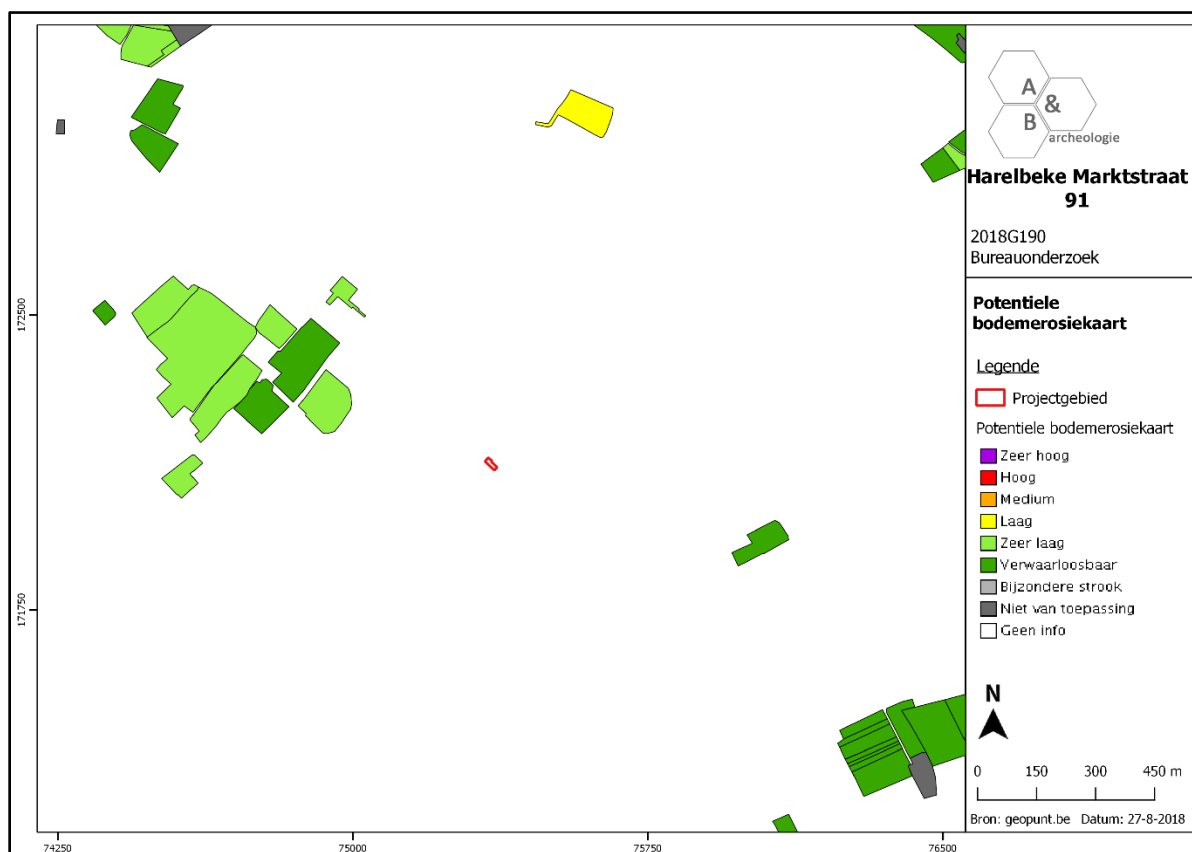
⁶ Deconynck et al. 2011

Figuur 14 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

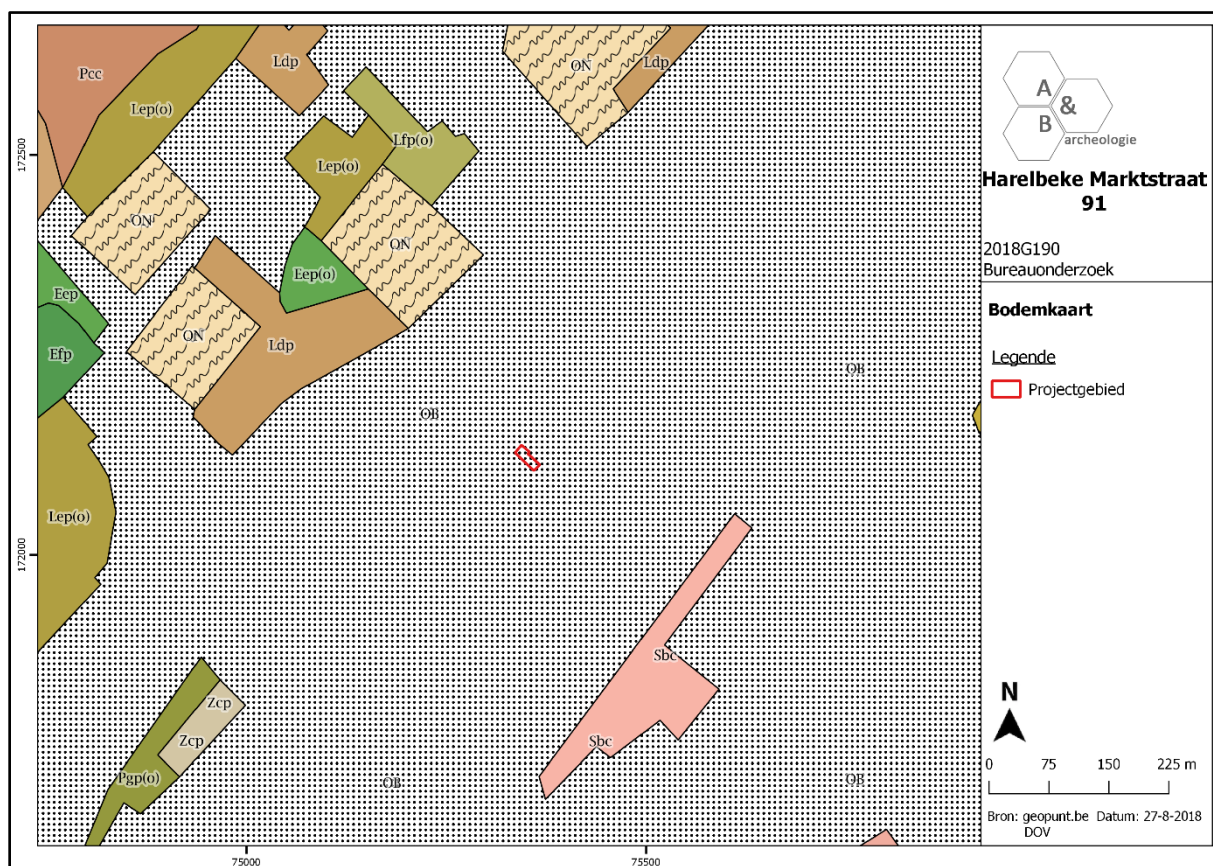
Figuur 15 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, detail (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be)

2.3.3. Bodemkundige situering

Het volledige plangebied staat op de bodemkaart gekarteerd als bebouwde zone of type OB. Dit type bodem wordt geplaatst bij gebieden met antropogene kunstmatige gronden, veelal zones die bebouwd zijn en waarin reeds graafwerken zijn gebeurd voor het oprichten van gebouwen. Ten noordwesten zijn een reeks Eep, Ldp en Lep bodems (natte zandleem en kleibodems) aanwezig die gekoppeld kunnen worden aan de Leie. Ten zuidoosten is een Sbc bodem aanwezig, een droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B-horizont.

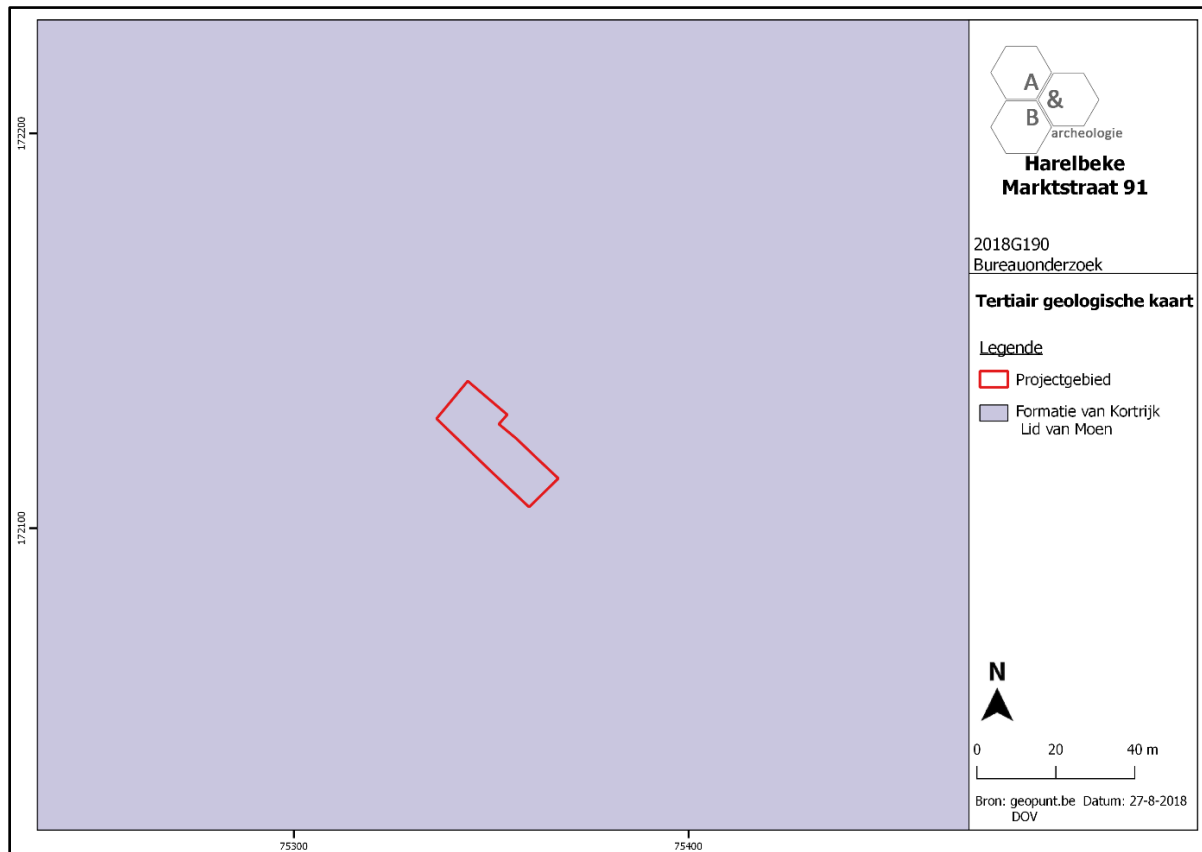
Figuur 17 Zicht op de bodemkaart (bron: geopunt.be).

2.3.4. Geologische situering

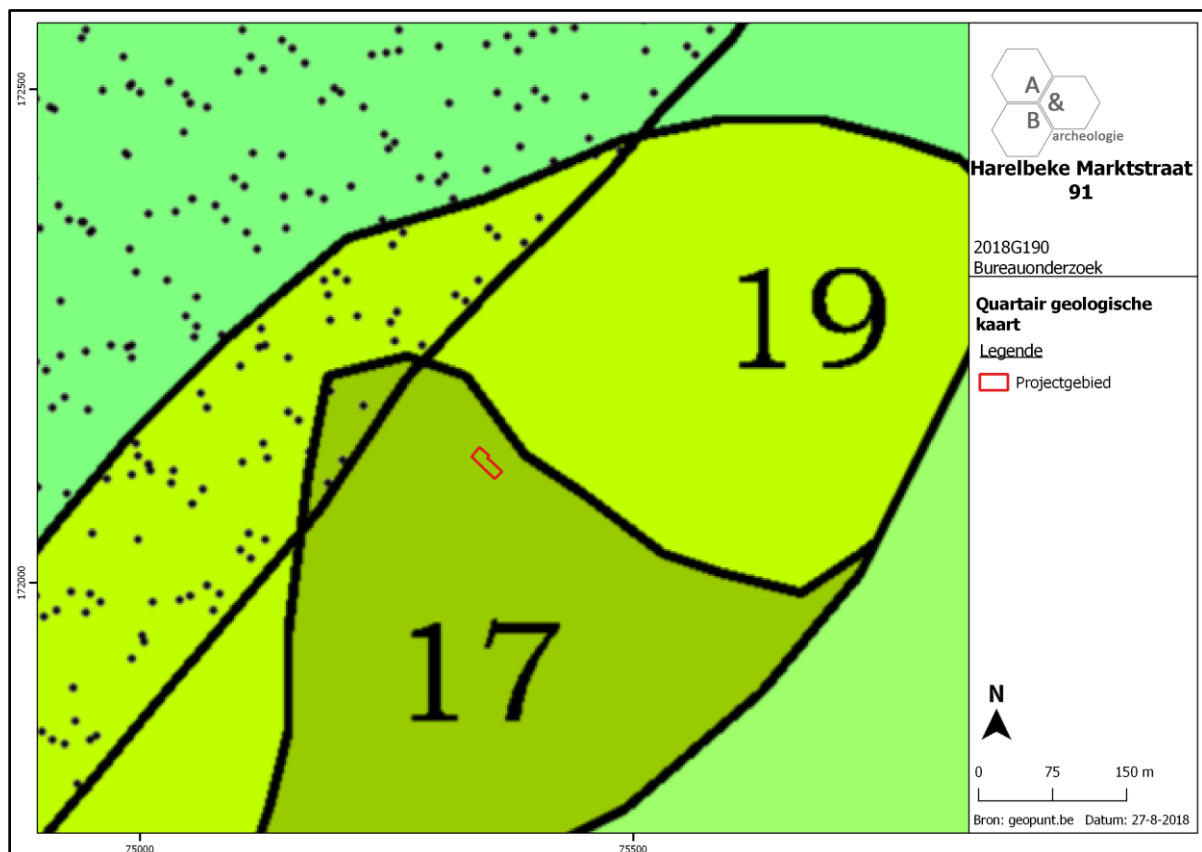
De Tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Moen. Dit sediment kenmerkt zich door een grijze klei tot kleihoudend silt met voorkomen van kleilagen en fossiele micro-organismen zoals *Nummulites planulatus* ook wel muntsteentjes genaamd.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het type 6. Type 6 wordt omschreven als niet holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holocene (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. Eronder komen fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen) voor (code **FLPw**). Hieronder bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Eemiaan (code **FLPe**)

De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 18 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 19 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

6	
ELPw en/of HQ	* * De karteereenheid is mogelijk afwezig. ELPw Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen; zand tot zandleem in het noordelijke en centrale gedeelte van Vlaanderen; silt (loess) in het zuidelijke gedeelte van Vlaanderen. HQ Hellingsafzettingen van het Quartair. FLPw Fluviale afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). FLPe Fluviale afzettingen van het Eemiaan (Laat-Pleistoceen).
FLPw	
FLPe	

Figuur 20 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁷

- Algemeen⁸

Over de vroegste geschiedenis en het ontstaan van Harelbeke zijn weinig bronnen of gegevens voorhanden. De meeste informatie is terug te vinden in de legende van de forestiers (Liederik, Ingelram en Audacer). Deze 'koninklijke opzichters' werden door de monniken van de Sint-Pietersabdij aangeduid als voorouders van Boudewijn V (1035-1067), algemeen aanvaard als grondlegger van het Graafschap Vlaanderen, om zo de dynastie van de graven van Vlaanderen zover mogelijk in het verleden te laten teruggaan. Deze forestiers zouden echt bestaan hebben, maar hun onderlinge verwantschap berust eerder op een legende. Eén van hen, Liederik (793-817), zou in het begin van de 9de eeuw een kerk gebouwd hebben bij zijn grafelijke woonst, maar archeologische resten hiervan werden tot op heden niet aangetroffen. Tijdens de 10de eeuw zou Graaf Arnulf I de Grote (918-965) zijn verblijf gehad hebben te Harelbeke. Rondom de kerk van Harelbeke werden reeds enkele graven onderzocht uit deze periode. De oprichting van de eerste kerk van Harelbeke dateert ook uit deze tijd. De kerk was gewijd aan de Zaligmaker of Sint-Salvator, wat typisch is voor Karolingische kerken. Historische verwijzingen naar deze kerk vinden we in de Vita Sancti Bertulfi. Rond 990 ontstond er een strijd tussen de inwoners van Harelbeke en die van Kortrijk nadat Boudewijn IV (988-1053) had geprobeerd het gebied opnieuw in te lijven. Een brand verwoestte toen de kerk. Rond 1035 werd een nieuwe kerk gebouwd waarvan de huidige toren nog een overblijfsel is. Op datzelfde ogenblik vinden we de eerste vermelding terug in de teksten van Harelbeke: 'Harlebeke'. Doorheen de tijd vinden we verschillende schrijfwijzen terug gaande van 'Herlebecca' (1042), 'Arlebec' (1183), 'Aerlebeke' (1277) tot 'Haerlebeque' (1417). Doorheen het ganse Ancien Régime vinden we vooral de schrijfwijze 'Harlebeke' en 'Haerlebeke' terug. Pas vanaf 1713 vinden we een aanleiding tot de hedendaagse benaming; 'de canosie van Arelbeke'. In 1752 duikt de officiële spelling op: 'sluysen van Harelbeke'. We vinden ook in enkele toenamen de vermelding van de stad zoals in 1154: 'Eustachius de Harlebeca'. De stadskern van Harelbeke was opgebouwd uit twee delen. Harelbeke-binnen bestond uit de heerlijkheid Ten Doorne (eigendom van het Sint-Salvator kapittel en gelegen rond de kerk) en het gebied er rond (het Vrije). Tussen 1035 en 1042 stichten graaf Boudewijn V en zijn echtgenote gravin Adela ter ere van hun vermeende voorvader Liederik het Sint-Salvatorskapittel. Voor deze gelegenheid laten ze ook de kerk wat ruimer heropbouwen.

In de 12de eeuw werd Harelbeke tot stad uitgeroepen. Vanaf 1264 mocht de stad een wekelijkse markt organiseren en vanaf 1385 een jaarmarkt. Harelbeke was tijdens de middeleeuwen een open stad, zonder ommuring maar met vesten en grachten. De Leie is van oudsher een belangrijke verbindings- en transportweg en fungeerde als aandrijfkraft voor de watermolens. Op de plaats waar de Zwevegemsestraat, Wagenweg en Kortrijksestraat samenkomen, stond een poort, met name de Westpoort; de Oostpoort is gelegen aan de huidige Forestiersstraat. De vesten volgen een stukje de Andries Pevernagestraat om dan af te buigen ter hoogte van de huidige Ballingenweg. In de 17de eeuw verdwenen de poorten; de vesten verdwenen al vroeger en vermoedelijk zijn de grachten gedempt in de 15de of 16de eeuw. Aan de Gavers en op de Zandberg trof men twee nederzettingen

⁷ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Harelbeke, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten> (geraadpleegd op 30/08/2018).

⁸ Deconynck et al. 2011, Messiaen et al. 2008

aan die eveneens gedateerd konden worden in de 10de-12de eeuw. Tijdens de 13de en 14de eeuw verandert de grafelijke heerlijkheid Harelbeke meermaals van eigenaar. Zo is het onder meer eigendom van graaf Filips I (1168-1191), graaf Boudewijn IX (1194-1205) en de familie de Courtenay. Bij verschillende opstanden van de Gentenaren tegen het grafelijke gezag (1379, 1385 en 1455) wordt Harelbeke geplunderd en deels verwoest. De banmolens en de bijhorende sluizen zijn in die periode van groot strategisch en militair belang. Om de stad te helpen zich te herstellen, krijgt de stad het recht op de lakennijverheid en een jaarmarkt. In 1387-1393 wordt een nieuwe westmolen gebouwd, een stenen graanwatermolen met rieten dak. De beekvallei van de Arendsbeek (of Arelbeek) wordt vanaf de 14de eeuw geleidelijk aan opgevuld met grote massa's puin en afval. Het goed 'Ter Halle', gelegen aan de Gaverbeek en langs de weg Harelbeke-Zwevegem, is een belangrijke site tijdens de late middeleeuwen. Archeologische opgravingen op het einde van de jaren 1970 tonen aan dat het goed reeds tijdens de 13de of 14de eeuw van een bakstenen woonhuis was voorzien. In 1331, wanneer Margareta de Halle eigenares is, wordt op het goed een kapel ter ere van de Heilige Amandus gesticht. In 1382 wordt het goed verwoest en het woonhuis heropgebouwd. Het werd in 1969 definitief gesloopt.

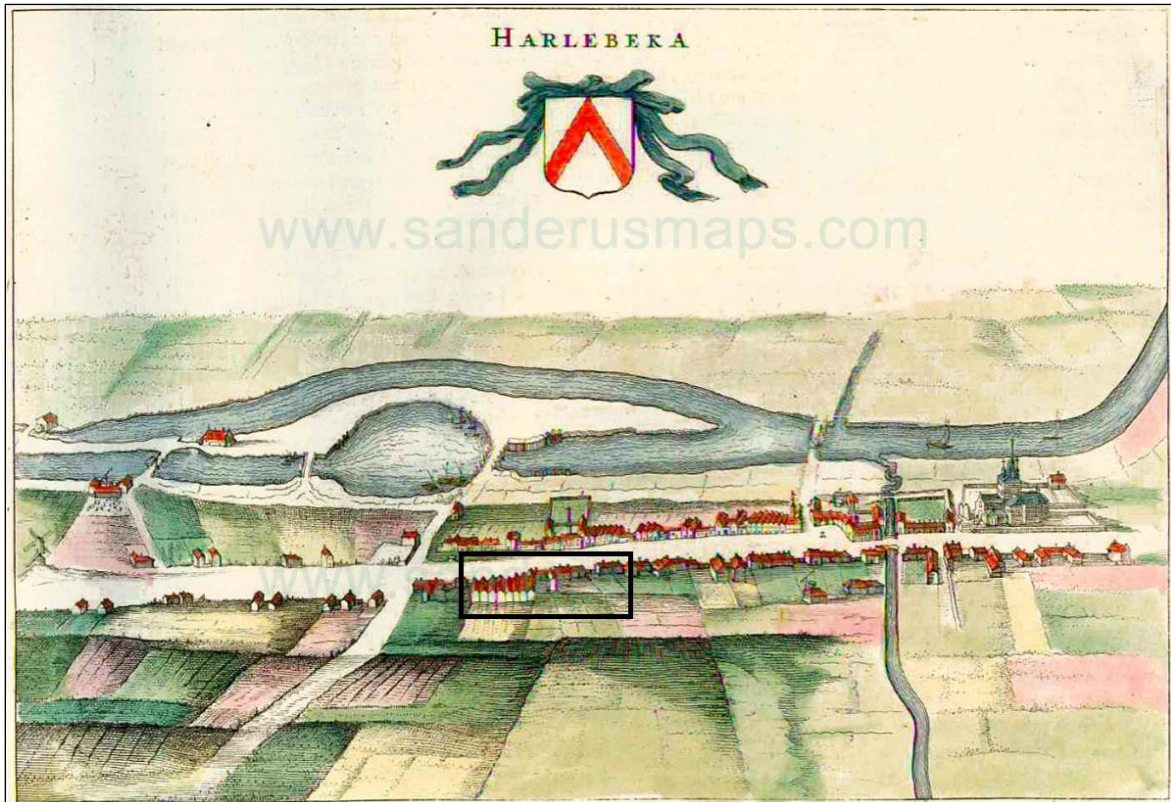
De pest maakte tussen 1580 en 1584 vele slachtoffers. Ook de politieke en religieuze problemen met Spanje drukten zwaar op de bevolking. Troepenconcentraties en belegeringen eisten veel van de stad en zelfs de kanunniken van het kapittel vertrokken. Keizer Karel stond de stad in 1555 een vermindering van belastingen toe wegens de vroeger geleden oorlogsschade. Tot in 1648 herbergde de stad nu eens Franse troepen, dan weer "geallieerden" (Duitsers, Spanjaarden en Ieren), die overal plunderden. De vrede van Münster in 1648 leidde een periode van rust in. In 1659 werden alweer troepen - zowel Franse als Spaanse - geherbergd. De plunderingen duurden voort. In 1688 brak de Negenjarige Oorlog uit. Na deze oorlog brak een periode aan van rust, maar Harelbeke zat volledig aan de grond. Lodewijk XIV bezette de streek tot 1706, maar Holland en Engeland veroverden het grootste gedeelte van de Zuidelijke Nederlanden opnieuw en hielden ze bezet tot 1715. Vanaf 1706 kampeerden er weer voortdurend vreemde troepen in Harelbeke en er werd regelmatig gevochten.

Vier jaar na het begin van de regering van Maria Theresia (1740-1780) werd Harelbeke nog eens door de Fransen geplunderd. Daarna begon een periode van rust en herstel. In 1769 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe Sint-Salvatorskerk. Vanaf 1792 verschenen opnieuw geregeld Franse en geallieerde troepen en opnieuw werd er geroofd en gebrand. De bezittingen van het Sint-Salvator kapittel en het klooster van de Augustinessen werden verbeurd verklaard en openbaar verkocht of verpacht.

Ook in de Eerste Wereldoorlog werd Harelbeke niet gespaard van het oorlogsgeweld. Getuige hiervan zijn diverse bomkraters en fragmenten van obussen die aangetroffen werden in de opgravingen rondom de Kollegelaan als een gevolg van de beschietingen.

Figuur 21 Harelbeke op de kaart van Jacob van Deventer (1561). De markt situeert zich ter hoogte van de witte kader, het projectgebied ter hoogte van de zwarte cirkel (bron: <https://stmaterne.blogspot.com/>).

Figuur 22 Harelbeke te zien op de Flandria Illustrata uit 1641. Het projectgebied kan niet exact aangeduid worden maar kan gesitueerd worden ter hoogte van de zwarte kader (bron: <https://www.sanderusmaps.com/en/our-catalogue/detail/168386/old-antique-bird%27s-eye-view-plan-of-harelbeke-by-j-blaeu-oriented-to-the-northwest/>).

- **Siteniveau**

Het projectgebied is gelegen aan de Marktstraat, een straat die van oudsher deel uitmaakt van de verbindingsweg tussen de steden Kortrijk en Gent. De Marktstraat wordt reeds in de middeleeuwen gekenmerkt door een opvallende lintbebouwing. De stadskern lag tussen de monding van de Harelbeek in de Leie en het Schipstraatje. Recente werken in de straat hebben aangetoond dat de middeleeuwse bewoning een puinlaag heeft achtergelaten die precies dezelfde oriëntatie heeft als de weg. Bodemvondsten wijzen erop dat deze puinlaag onder meer van vóór 1300 dateert. De oudste weergave van de Markstraat, op de kaart van Jacob van Deventer (1561) toont dat het projectgebied in deze periode reeds bebouwd was. De kaart van Sanderus (1641) geeft aan weerszijden van de Marktstraat aaneengesloten éénlaagswoningen weer en het kasselrijhuis; de belangrijkste elementen zijn het schepenhuis (Marktplein), de burggravie (ter hoogte van het huidige nr. 68) en het hospitaal (Marktstraat nr. 86). Ook het projectgebied was in deze periode bebouwd. Hoewel het waarschijnlijk gaat om een bakstenen woonhuis, kan er verder echter niets gezegd worden over het uitzicht van deze bewoning. Talrijke akten en stadsrekeningen uit de 17de en 18de eeuw vermelden dat de huizen ten zuiden van de hoofdstraat paalden aan de vesten, hoewel die vesten toen reeds verdwenen waren en een muur de erven scheidde van de huidige Balligenweg.⁹ Op de Ferrariskaart uit het einde van de 18de eeuw is het projectgebied bebouwd met een bakstenen woning langs de straatzijde, achter de woning bevindt zich een tuin. Op de 19de-eeuwse Atlas der Buurtwegen, de Poppkaart en de Vandermaelenkaart blijft de situatie voor het plangebied ongewijzigd. Wel is achteraan het perceel een weg, sentier nr 47, bijgekomen. Deze komt overeen met de huidige Ballingenweg. Ook op de luchtfoto van 1971 is te zien dat het terrein bebouwd is. Het is hierop echter niet duidelijk welke oppervlakte de bebouwing op het perceel inneemt. Wel is hierop te zien dat de omgeving stelselmatig is ingenomen door bewoning. Op luchtfoto's tot 2013 is te zien dat het terrein bebouwd is. Tussen 2009 en 2013 is het woonhuis op het terrein afgebroken en blijft het tot op heden braakliggend terrein.

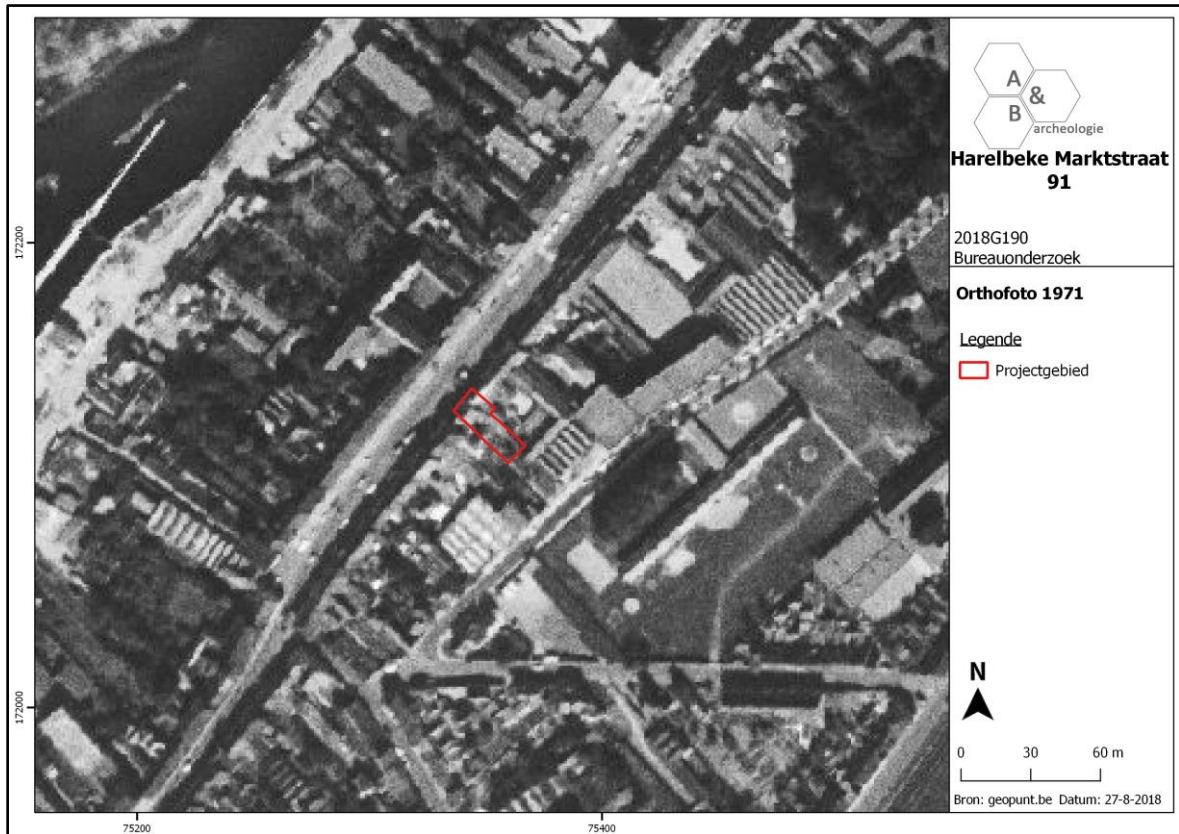
⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: *Marktstraat* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125072> (geraadpleegd op 4 september 2018).

Figuur 23 Aanduiding van de site op de Ferrariskaart (bron: geopunt).

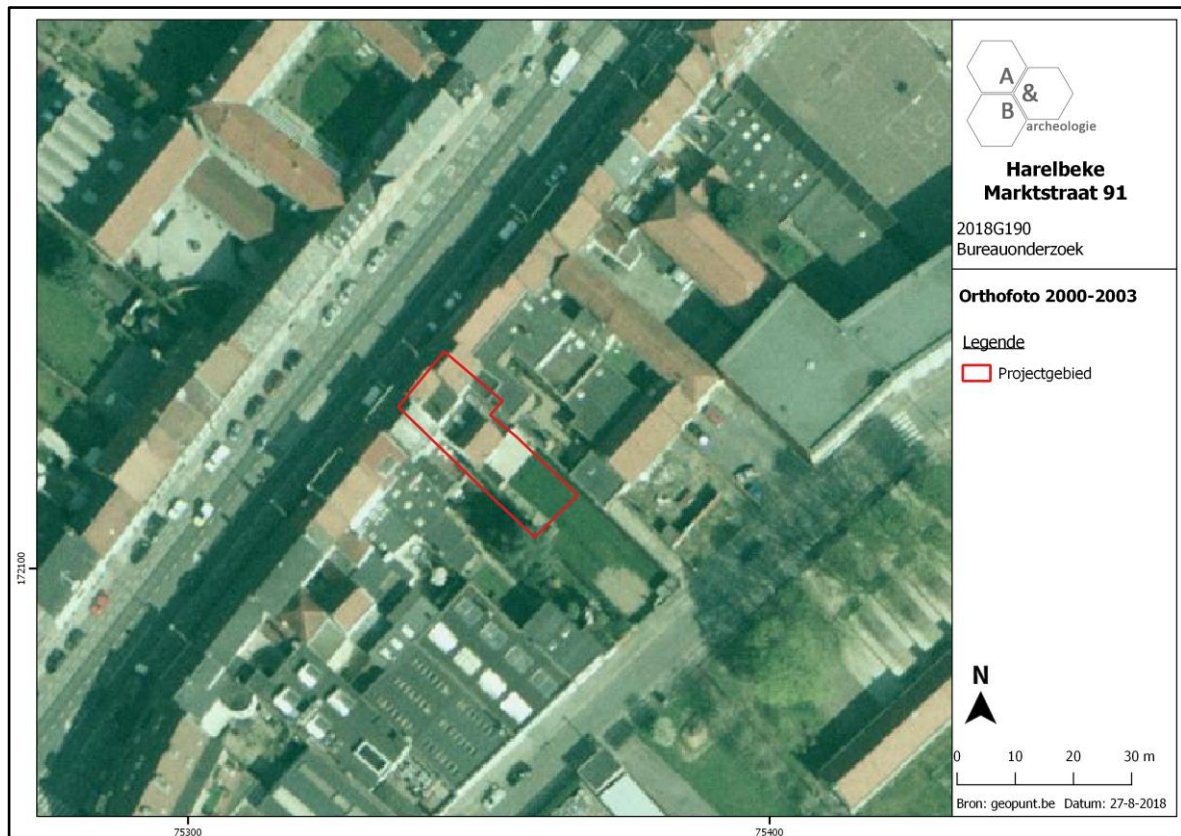
Figuur 24 Aanduiding van de site op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt).

Figuur 27 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

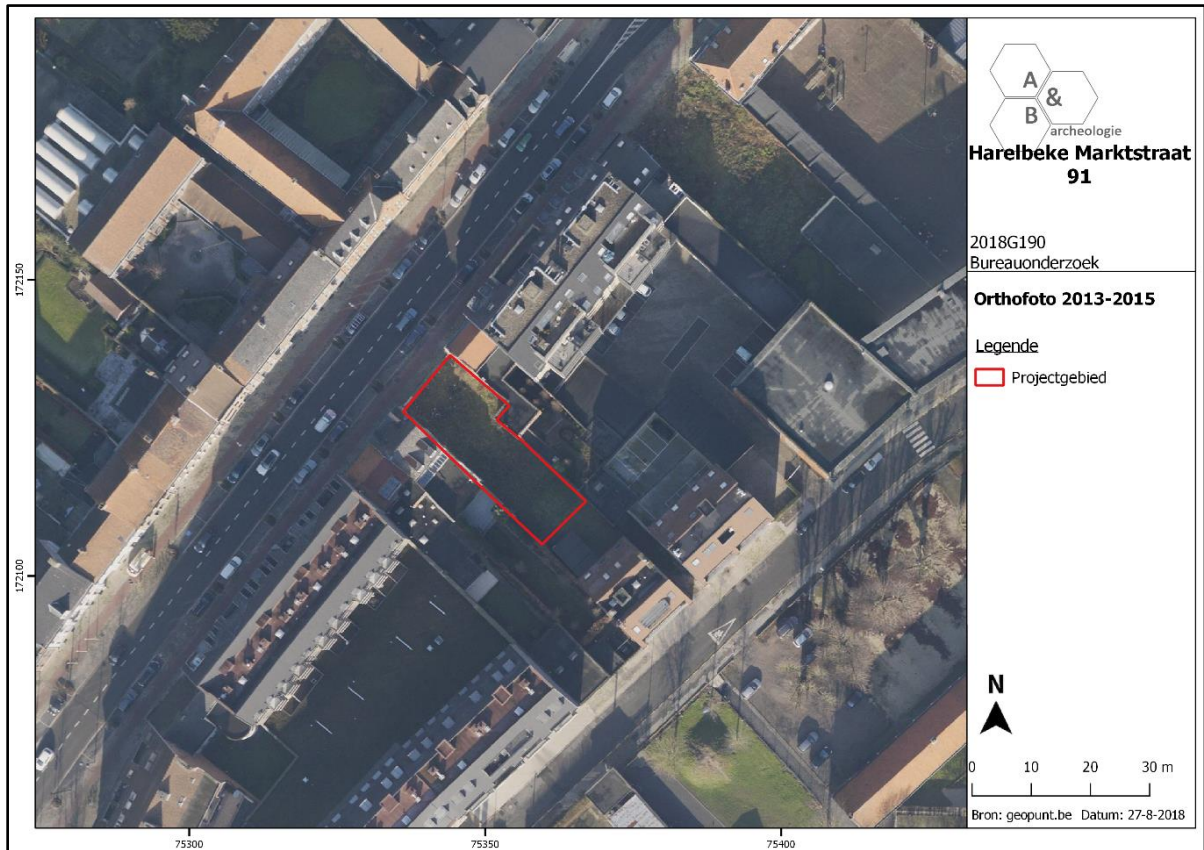
Figuur 28 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

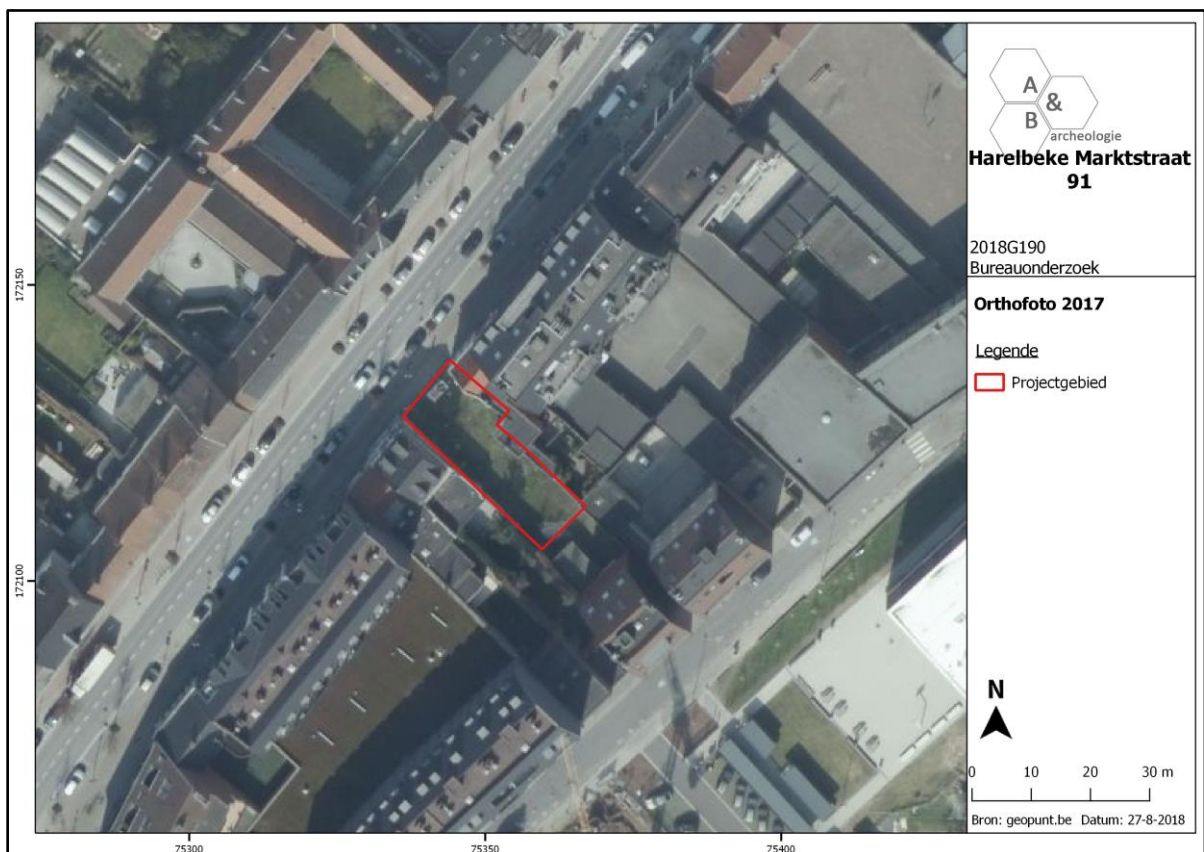
Figuur 29 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2003 (bron: geopunt.be).

Figuur 30 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).

Figuur 31 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2013-2015 (bron: geopunt.be).

Figuur 32 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) worden diverse archeologische sites aangegeven in en in de directe omgeving van het plangebied.

Ten noorden grenst het projectgebied aan de Marktstraat. Hier werd in 1974 tijdens de bouw van een marktcentrum op de plaats van het gesloopte stadhuis en het verbreden van de straat een onderzoek uitgevoerd door Phillippe Despriet (**CAI 156380**). Hierbij werd een bijna onafgebroken profiel geregistreerd bestaande uit een opeenvolging van puin-brand- en afvallagen, daterend vanaf de 14de eeuw tot heden. Dit puingebied, teruggevonden volgens dezelfde oriëntatie als de Marktstraat, wijst dus op een nederzetting, die zich had ontwikkeld volgens de oriëntatie van een bestaande weg, die misschien teruggaat tot de Romeinse tijd. Naar aanleiding van een herinrichting van het stadscentrum werd door ABO een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit dit onderzoek bleek dat ondanks de grootschalige herinrichting van de markt in de jaren '50 en '70 van de 20ste eeuw de destijds uitgevoerde sloop van de bestaande bebouwing niet ten gronde was gebeurd. Restanten van deze gesloopte 17de-18de-eeuwse gebouwen werden aangetroffen in de proefsleuven. Daarnaast werden ook resten aangetroffen die waarschijnlijk dateren uit de periode tijdens of voorafgaand aan de demping van de beekvallei. Het betreft een dempingslaag met hieronder resten van oudere bebouwing uit de 14de-16de eeuw. Het onderzoek toonde aan dat de Harelbeek vanaf de 14de eeuw geleidelijk opgevuld werd met grote massa's puin en afval. Uit de oudste fase (zeker na de Romeinse tijd) werd een vrij uitgestrekt paalwerk aangetroffen. Dit werd vanaf de 14de eeuw met afval bedekt, waardoor kunstmatige gronden ontstonden. Dit proces moet al in de 16de eeuw afgerond zijn.

Ten oosten hiervan werd in de jaren '80 ter hoogte van het voormalige OLV hospitaal en rusthuis opgegraven (**CAI 76510**). Het kapittel werd opgegraven in de tuin van dit gebouw, gelegen achter de Sint-Salvatorkerk. Hierbij werden funderingen in grote bruinrode bakstenen (van het "moeffen"-type), aangetroffen. De bakstenen zijn echter herbruikt, waardoor de datering van het gebouw bemoeilijkt wordt. Daarnaast werden nog 5 afvalputten met ronde en rechthoekige vorm gevonden gevuld met organisch afval, aardewerkfragmenten en afval van bouw materiaal. De kuilen werden op verschillende tijdstippen aangelegd tussen de 14de en de 18de eeuw.

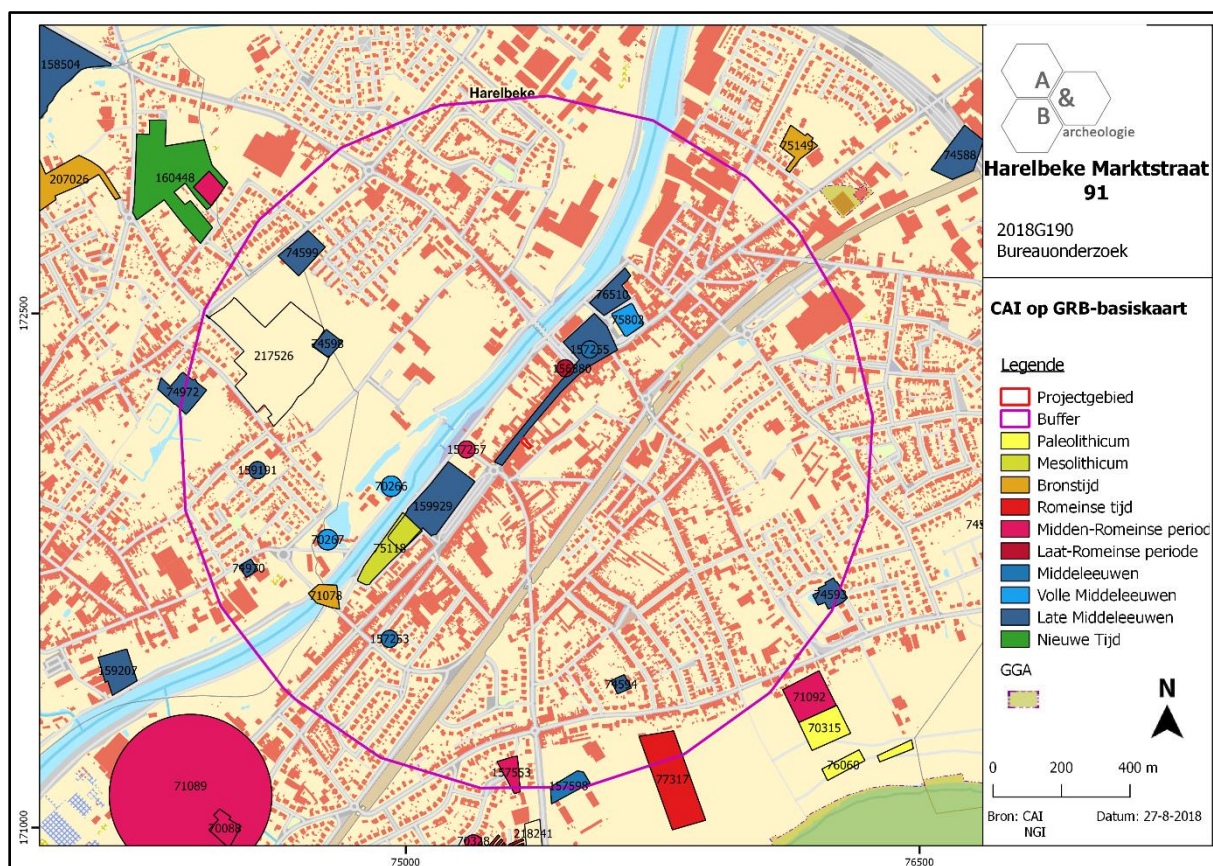
Net ten zuiden hiervan bevinden zich 2 kerken (**CAI 75802**). In en rondom de kerken zijn in de 19de en 20ste eeuw enkele opgravingen uitgevoerd waarbij onder meer aanwijzingen van een Romeinse oorsprong gevonden zijn. In het metselwerk van de kerk zijn enkele Romeinse dakpannen en tegels aanwezig. Ook de aanwezigheid van roze mortel (mengen van baksteengruis in mortel) is kenmerkend voor de Romeinse periode. Volgens archieven zou er rond 940 een kerkje gestaan hebben, maar hier zijn archeologisch geen sporen van gevonden. Dit is waarschijnlijk afgebrand aan het einde van de 10de eeuw. Op basis van de vondst van een crypte kan gesteld worden dat de eerste Romaanse kerk uit de 11de eeuw stamt. De Romaanse driebeukige kruiskerk is gebouwd op het einde van de 12de eeuw. Daarna is ze verschillende keren beschadigd en heropgebouwd. Tijdens een archeologisch onderzoek werden een aantal graven aangetroffen. Hierbij waren een drietal ouder dan de sporen van de eerste kerk. Eén van de graven werd geopend in 1845; op de wanden kwamen geschilderde figuren voor. Het gaat om het graf van Ide van Steenhuijze (overleden in 1361).

200m ten noordwesten van het projectgebied werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door BAAC (**CAI 159929**). Hierbij werd een gracht met enkele aardewerkfragmenten uit de bronstijd-ijzertijd en enkele middeleeuwse grachtfragmenten aangetroffen. Op ca. 800m ten noordwesten van het projectgebied werd in 2017 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door BAAC (**CAI 217526**). Hierbij werd een mogelijk erf uit de late ijzertijd met een omgreppeling en enkele structuren waaronder een spieker en een cirkelvormige mogelijk funeraire structuur en enkele paalsporen aangetroffen. Uit de Romeinse periode werd een plattegrond van een geëvolueerde versie van het Alphen-Ekeren type IIC, een mogelijke ingang van een portiekgebouw en brandrestengraven aangetroffen. Daarnaast was nog een greppelsysteem uit de late middeleeuwen aanwezig.

Daarnaast zijn er in de nabije omgeving enkele toevalsvondsten die aangetroffen werden tijdens werfcontroles en in enkele gevallen tot een opgraving hebben geleid. Ca 600m ten westen van het plangebied, op de plaats van het voormalige Goed ter Overacker, werd een afvalkuil uit het mesolithicum aangetroffen (**CAI 75118**). Hierin bevonden zich een 50-tal silexen (afslagen, 1 proximaal schuin geretoucheerde kling, 1 schuin trapezium, kling van 93 mm, hoefschrabber, splinters, spitse kling met afgestompte rand (Tjongerspits)) en een groot aantal scherven. In het begin van de jaren 1970 werd een tweede afvalkuil uit dezelfde periode aangetroffen met een 30-tal silexen (o.a. kling, hoefschrabber, splinters, spitse kling (Tjongerspits)). Ter hoogte van **CAI 157257** werd een muntschat uit de Romeinse periode aangetroffen. Ter hoogte van **CAI 157255** werd middeleeuws aardewerk aangetroffen. Bij het bouwen van een nieuwe brug over de Leie werd een zwaard behorend tot de Karpertong-variant (met greeptong), van het type Huelva, daterend uit de bronstijd aangetroffen (**CAI 71078**). Het is het enige zwaard van dit type dat in België ontdekt werd. Ten zuidwesten van het projectgebied werden een aantal afvalputten en beerputten van een middeleeuwse stortplaats aangetroffen tijdens een controle van de werken (**CAI 157253**). Aan de overzijde van de Leie, ter hoogte van **CAI 159191**, werd een 1-orig geglazuurd kruikje van rood oxiderend gebakken aardewerk aangetroffen tijdens werken.

Op respectievelijk 400 en 600m van het projectgebied, aan de overzijde van de Leie, bevonden zich 2 watermolens of grafelijke banmolens (**CAI 70266 en 70267**). Deze dateren uit de 12de en 14de eeuw en worden meermaals herbouwd. De Oostmolen (nr. 26) wordt grotendeels herbouwd in 1885 en na de brand van 1942 en in de tweede helft van de 20ste eeuw systematisch uitgebreid. In 1387-1393 wordt de nieuwe westmolen gebouwd, een stenen graanwatermolen met rieten dak. De molen wordt verbouwd in de periode 1836-1853 en gedeeltelijk herbouwd na de brand van 1884. Na de Tweede Wereldoorlog wordt de productie niet meer opgestart en circa 2002-2003 wordt het gebouw herbestemd tot lofts. Daarnaast zijn er in de omgeving nog enkele sites met walgracht aanwezig die dateren uit de 19de eeuw: CAI 74594, CAI 74593, CAI 74599, CAI 74598, CAI 74972, CAI 74970.

Concluderend kan gesteld worden dat door de gekende archeologische gegevens in de nabije omgeving archeologische sporen uit de Romeinse periode tot late middeleeuwen te verwachten zijn binnen het terrein. Sporen uit andere periodes kunnen gezien de gekende archeologische waarden uit de omgeving ook verwacht worden. *In situ* steentijdartefacten worden gezien de bodemkundige en archeologische gegevens niet verwacht.

Figuur 33 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (bron: CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de cartografische en historische bronnen kan gesteld worden dat het projectgebied tot de stadskern van Harelbeke behoort en met zekerheid vanaf de 16de eeuw bebouwd is. Vermoedelijk gaat het om bebouwing in de vorm van een bakstenen woonhuis aan de straatzijde. Op het projectgebied kunnen hiervan nog resten verwacht worden, waaronder onder andere de funderingen van de muren, kelders en vloerniveaus. Daarnaast kunnen ook oudere sporen van bewoning in houtbouw (paalkuilen, lemen vloerniveaus, ...) verwacht worden. Op het achtererf, in de tuinzone, worden eerder tuinlagen verwacht waarin afvalkuilen, beerputten, waterputten en dergelijke ingegraven werden en aanwezig kunnen zijn.
- Archeologische vondsten hebben aangetoond dat de Marktstraat een 14de-eeuwse, en mogelijk zelfs oudere oorsprong kent. Daarnaast werden langs deze straat bij verschillende archeologische onderzoeken sporen vanaf het mesolithicum (in de vorm van afvalkuilen) tot de late middeleeuwen aangetroffen.
- Ter hoogte van de kelder (26,5m²) van de gesloopte woning, die een diepte had van 2,7m ten opzichte van het maaiveld, wordt verwacht dat het archeologisch erfgoed niet meer aanwezig is. De rest van het terrein vertoont geen zichtbare verstoringen. Bijgevolg kan het archeologisch erfgoed daar goed bewaard gebleven zijn.
- Op archeologisch vlak is een bepaalde verwachting aan te geven voor sporen vanaf het mesolithicum tot de Romeinse periode. In de omgeving werden enkele afvalkuilen uit het mesolithicum aangetroffen. Deze bevinden zich op een landschappelijke andere positie, op enige afstand van het projectgebied en dicht bij de Leie. Gezien de ligging is de kans op het aantreffen van sporen en vondsten uit de steentijd eerder laag, daarenboven zal de middeleeuwse bewoning een aanzienlijke impact gehad hebben op het bodemarchief waardoor de kans op *in situ* steentijdartefacten eerder beperkt is. Door de ligging aan de Marktstraat is er een hogere verwachting voor sporen en bebouwing uit de late middeleeuwen. Verschillende opgravingen en vondstmeldingen langs deze straat tonen met zekerheid een 14de-eeuwse oorsprong aan. Het is echter goed mogelijk, gezien het archeologisch kader, dat de bewoning teruggaat tot de Romeinse periode.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De geplande werken omvatten de bouw van een meergezinswoning bestaande uit 5 appartementen langs de straatzijde (153m²). De fundering hiervoor zal bestaan uit een algemene funderingsplaat met funderingszolen waarvoor respectievelijk ca. 50cm en ca. 90cm diep zal uitgegraven worden. Centraal tegen het westelijke aanpalende gebouw zal dieper gegraven worden voor een liftput, ca. 170cm. Door de dichtheid van de funderingen en bijhorende rioleringswerken kan er van een volledige verstoring van het noordelijk deel van het plangebied vanuit gegaan worden. Op het zuiden van het terrein zijn 8 parkeerplaatsen en verharding gepland waarvoor 40cm zal afgegraven worden, plaatselijk wordt dieper gegraven voor de aanleg van riolering, ca. 60cm. Tussen het gebouw en de parkeerplaatsen wordt nog een regenwaterput geplaatst met een diepte van 250cm. Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over vrijwel heel het volledige plangebied (met uitzondering van de noordelijke hoek waar de kelder is gelegen) bedreigd wordt door de geplande werken.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de 14de eeuw tot heden. Oudere sporen die eventueel teruggaan tot de Romeinse periode zijn eveneens niet uit te sluiten. Er kan een complexe stratigrafie verwacht worden op het terrein. Aangezien de bovenste archeologische restanten zich in dergelijke stadscontexten soms heel ondiep onder het huidige loopniveau bevinden, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor zowel de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Harelbeke, als voor de ontwikkeling van de site zelf. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren. Het is economisch onwenselijk om voorafgaand het effectief verkrijgen van de vergunning al te grote kosten te gaan spenderen aan verder vooronderzoek. Ook vanuit archeologisch standpunt is het aangewezen om het verder vooronderzoek pas uit te voeren nadat er zekerheid is dat de werken zullen uitgevoerd worden, om te vermijden dat er onnodig verstoringen plaatsvinden op het terrein.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten en -sleuven, de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Het doel van proefsleuven en

proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Op basis van de historische en archeologische gegevens kan een bepaalde verwachting vooropgesteld worden voor sporen vanaf het mesolithicum tot de Romeinse periode. In de omgeving werden enkele afvalkuilen uit het mesolithicum aangetroffen. Deze bevinden zich op een landschappelijke andere positie, op enige afstand van het projectgebied en dicht bij de Leie. Gezien de ligging is de kans op het aantreffen van sporen en vondsten uit de steentijd eerder laag, daarenboven zal de middeleeuwse bewoning een aanzienlijke impact gehad hebben op het bodemarchief waardoor de kans op *in situ* steentijdartefacten eerder beperkt is. Door de ligging aan de Marktstraat is er een hogere verwachting voor sporen en bebouwing uit de late middeleeuwen. Verschillende opgravingen en vondstmeldingen langs deze straat tonen met zekerheid een 14de-eeuwse oorsprong aan. Het is echter goed mogelijk, gezien het archeologisch kader, dat de bewoning teruggaat tot de Romeinse periode. Ter hoogte van de kelder (26,5m²) van de gesloopte woning, die een diepte had van 2,7m ten opzichte van het maaiveld, wordt verwacht dat het archeologisch erfgoed niet meer aanwezig is. De rest van het terrein vertoont geen zichtbare verstoringen. Bijgevolg kan het archeologisch erfgoed goed bewaard gebleven zijn.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Ter hoogte van de kelder (26,5m²) van de gesloopte woning, die een diepte had van 2,7m ten opzichte van het maaiveld, wordt verwacht dat het archeologisch erfgoed niet meer aanwezig is. De rest van het terrein vertoont geen zichtbare verstoringen. Bijgevolg kan het archeologisch erfgoed goed bewaard gebleven zijn.

- Zijn er factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Het terrein is met zekerheid bebouwd vanaf de 16de eeuw tot de 21ste eeuw. Op basis van het bureauonderzoek kan niet gezegd worden welke invloed deze bebouwing gehad heeft op de oudere sporen. In de tuinzone zijn er geen aanwijzingen van recente verstoringen.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken omvatten de bouw van een meergezinswoning bestaande uit 5 appartementen langs de straatzijde (153m²). De fundering hiervoor zal bestaan uit een algemene funderingsplaat met funderingszolen waarvoor respectievelijk ca. 50cm en ca. 90cm diep zal uitgegraven worden. Centraal tegen het westelijke aanpalende gebouw zal dieper gegraven worden voor een liftput, ca. 170cm. Door de dichtheid van de funderingen en bijhorende rioleringswerken kan er van een volledige verstoring van het noordelijk deel van het plangebied vanuit gegaan worden. Op het zuiden van het terrein zijn 8 parkeerplaatsen en verharding gepland waarvoor 40cm zal afgegraven worden, plaatselijk wordt dieper gegraven voor de aanleg van riolering, ca. 60cm. Tussen het gebouw en de parkeerplaatsen wordt nog een regenwaterput geplaatst met een diepte van 250cm. Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over vrijwel heel het volledige plangebied (met uitzondering van de noordelijke hoek) bedreigt wordt door de geplande werken.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. De kans is echter zeer reëel dat er een site met complexe stratigrafie aanwezig is.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek over vrijwel het volledige plangebied, waarbij 1 noordwest-zuidoost gerichte proefsleuf wordt aangelegd. De noordelijke hoek van het terrein kan worden uitgesloten voor verder onderzoek, gezien de kelder het archeologisch niveau reeds verstoord heeft tot een diepte van 2,7m en de geplande werken op deze plaats slechts een uitgraving tot 90cm voorzien. Bij dit onderzoek worden de proefsleuf uitgegraven tot op het eerste archeologische niveau, waarbij lokaal verdiept wordt tot op moederbodem om het totale aantal archeologische niveaus te proberen vaststellen. Het onderzoek heeft als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Welke sporen zijn aanwezig (funerair, bewoning, artisanaal, versterkingen, erfindelingen, ...)? Sluiten de resultaten aan op de nabije archeologische onderzoeken? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringzones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen of indien de archeologische sporen niet bedreigd worden door de geplande werken. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het uitvoeren van stedenbouwkundige handelingen te Harelbeke Marktstraat 91, gelegen in een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein van 307m² groot bevindt zich aan de Marktstraat ter hoogte van nr. 91 in Harelbeke. Het plangebied is momenteel braakliggend terrein. Voorheen was het terrein bebouwd met een woonhuis met kelder. De bebouwde zone bedroeg 286m², de rest van het terrein (21m²) was in gebruik als tuin. Het woonhuis was in de noordelijke hoek onderkelderd. Deze kelder had een oppervlakte van 26,5m² en was 2,7m diep ten opzichte van het huidige maaiveldniveau.

Op basis van de cartografische en historische bronnen kan gesteld worden dat het projectgebied tot de stadskern van Harelbeke behoort en met zekerheid vanaf de 16de eeuw bebouwd is. Vermoedelijk gaat het om bebouwing in de vorm van een bakstenen woonhuis aan de straatzijde. Op het projectgebied kunnen hiervan nog resten verwacht worden, waaronder onder andere de funderingen van de muren, kelders en vloerniveaus. Daarnaast kunnen ook oudere sporen van bewoning in houtbouw (paalkuilen, lemen vloerniveaus, ...) verwacht worden. Op het achtererf, in de tuinzone, worden eerder tuinlagen verwacht waarin afvalkuilen, beerputten, waterputten en dergelijke ingegraven werden en aanwezig kunnen zijn. Archeologische vondsten hebben aangetoond dat de Marktstraat een 14de-eeuwse, en mogelijk zelfs oudere oorsprong kent. Daarnaast werden langs deze straat bij verschillende archeologische onderzoeken sporen vanaf het mesolithicum (in de vorm van afvalkuilen) tot de late middeleeuwen aangetroffen. Ter hoogte van de kelder (26,5m²) van de gesloopte woning, die een diepte had van 2,7m ten opzichte van het maaiveld, wordt verwacht dat het archeologisch erfgoed niet meer aanwezig is. De rest van het terrein vertoont geen zichtbare verstoringen. Bijgevolg kan het archeologisch erfgoed daar goed bewaard gebleven zijn. Op archeologisch vlak is een bepaalde verwachting aan te geven voor sporen vanaf het mesolithicum tot de Romeinse periode. In de omgeving werden enkele afvalkuilen uit het mesolithicum aangetroffen. Deze bevinden zich op een landschappelijke andere positie, op enige afstand van het projectgebied en dicht bij de Leie. Gezien de ligging is de kans op het aantreffen van sporen en vondsten uit de steentijd eerder laag, daarenboven zal de middeleeuwse bewoning een aanzienlijke impact gehad hebben op het bodemarchief waardoor de kans op *in situ* steentijdartefacten eerder beperkt is. Door de ligging aan de Marktstraat is er een hogere verwachting voor sporen en bebouwing uit de late middeleeuwen. Verschillende opgravingen en vondstmeldingen langs deze straat tonen met zekerheid een 14de-eeuwse oorsprong aan. Het is echter goed mogelijk, gezien het archeologisch kader, dat de bewoning teruggaat tot de Romeinse periode.

De geplande werken omvatten de bouw van een meergezinswoning bestaande uit 5 appartementen langs de straatzijde (153m²). De fundering hiervoor zal bestaan uit een algemene funderingsplaat met funderingszolen waarvoor respectievelijk ca. 50cm en ca. 90cm diep zal uitgegraven worden.

Centraal tegen het westelijke aanpalende gebouw zal dieper gegraven worden voor een liftput, ca. 170cm. Door de dichtheid van de funderingen en bijhorende rioleringswerken kan er van een volledige verstoring van het noordelijk deel van het plangebied vanuit gegaan worden. Op het zuiden van het terrein zijn 8 parkeerplaatsen en verharding gepland waarvoor 40cm zal afgegraven worden, plaatselijk wordt dieper gegraven voor de aanleg van riolering, ca. 60cm. Tussen het gebouw en de parkeerplaatsen wordt nog een regenwaterput geplaatst met een diepte van 250cm. Er kan vanuit gegaan worden dat het archeologisch bodemarchief over vrijwel heel het volledige plangebied (met uitzondering van de noordelijke hoek waar de kelder is gelegen) bedreigd wordt door de geplande werken.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de 14de eeuw tot heden. Oudere sporen die eventueel teruggaan tot de Romeinse periode zijn eveneens niet uit te sluiten. Er kan een complexe stratigrafie verwacht worden op het terrein. Aangezien de bovenste archeologische restanten zich in dergelijke stadscontexten soms heel ondiep onder het huidige loopniveau bevinden, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor zowel de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van de stad Harelbeke, als voor de ontwikkeling van de site zelf. Dit verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren. Het is economisch onwenselijk om voorafgaand het effectief verkrijgen van de vergunning al te grote kosten te gaan spenderen aan verder vooronderzoek. Ook vanuit archeologisch standpunt is het aangewezen om het verder vooronderzoek pas uit te voeren nadat er zekerheid is dat de werken zullen uitgevoerd worden, om te vermijden dat er onnodig verstoringen plaatsvinden op het terrein.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven waarin lokaal verdiept wordt tot op moederbodem, de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

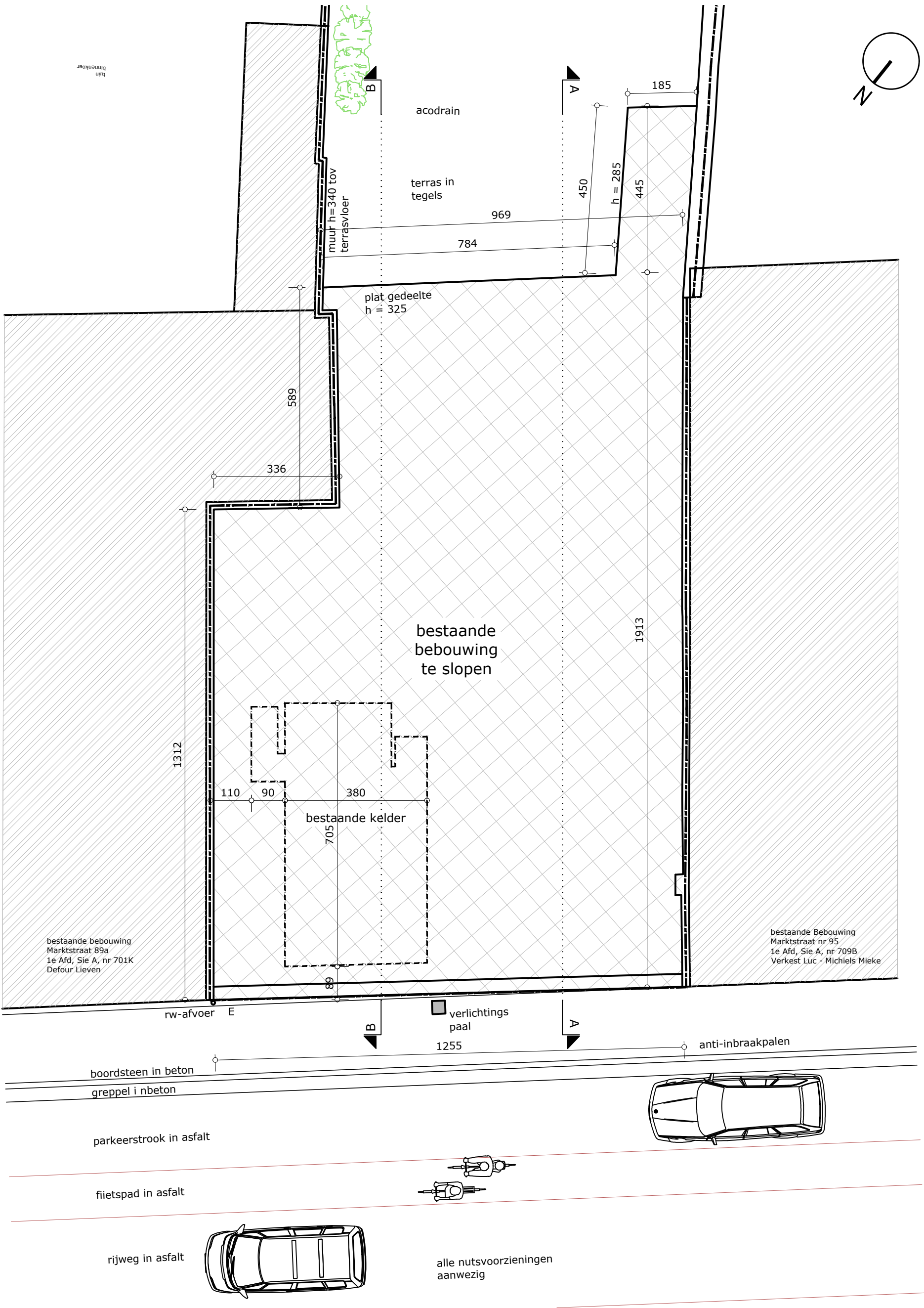
5. Bibliografie

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

6. Bijlage

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het projectgebied vanaf de straatzijde.	7
Figuur 2 Zicht op het projectgebied vanaf de straatzijde.	8
Figuur 3 Planweergave van de gesloopte bebouwing met in de noordelijke hoek de kelder.	9
Figuur 4 Doorsnede van de gesloopte bebouwing.....	10
Figuur 5 Orthofoto 2009 waarop de afgebroken bebouwing nog te zien is (bron: geopunt.be).	11
Figuur 6 Orthofoto 2017 waarop de bebouwing afgebroken is (bron: geopunt.be).	11
Figuur 7 Zicht op het plangebied met weergave van de geplande werken (bron: geopunt en opdrachtgever).	12
Figuur 8 Grondplan van de funderingen en rioleringen (bron: opdrachtgever).	13
Figuur 9 doorsnede BB' (zuidoost naar noordwest) (bron: opdrachtgever).	14
Figuur 10 Ruime uitsnede uit de topografische kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 11 Detailopname uit de topografische kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 12 Uitsnede uit het kadastraal plan (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	17
Figuur 14 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	18
Figuur 15 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, detail (bron: geopunt.be).	18
Figuur 16 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Zicht op de bodemkaart (bron: geopunt.be).	20
Figuur 18 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	21
Figuur 19 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	21
Figuur 20 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	22
Figuur 21 Harelbeke op de kaart van Jacob van Deventer (1561). De markt situeert zich ter hoogte van de witte kader, het projectgebied ter hoogte van de zwarte cirkel (bron: https://stmaterne.blogspot.com/).	25
Figuur 22 Harelbeke te zien op de Flandria Illustrata uit 1641. Het projectgebied kan niet exact aangeduid worden maar kan gesitueerd worden ter hoogte van de zwarte kader (bron: https://www.sanderusmaps.com/en/our-catalogue/detail/168386/old-antique-bird%27s-eye-view-plan-of-harelbeke-by-j-blaeu-oriented-to-the-northwest/).	25
Figuur 23 Aanduiding van de site op de Ferrariskaart (bron: geopunt).	27
Figuur 24 Aanduiding van de site op de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt).	27
Figuur 25 Aanduiding van de site op de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	28
Figuur 26 Aanduiding van de site op de Kaart van Vandermaelen (bron: geopunt).	28
Figuur 27 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	29
Figuur 28 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	29
Figuur 29 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2003 (bron: geopunt.be).	30
Figuur 30 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2009 (bron: geopunt.be).	30
Figuur 31 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2013-2015 (bron: geopunt.be).	31
Figuur 32 Aanduiding van de site op de luchtfoto van 2017 (bron: geopunt.be).	31
Figuur 33 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (bron: CAI).	34
Bijlage: Bouwplannen (bron: initiatiefnemer)	

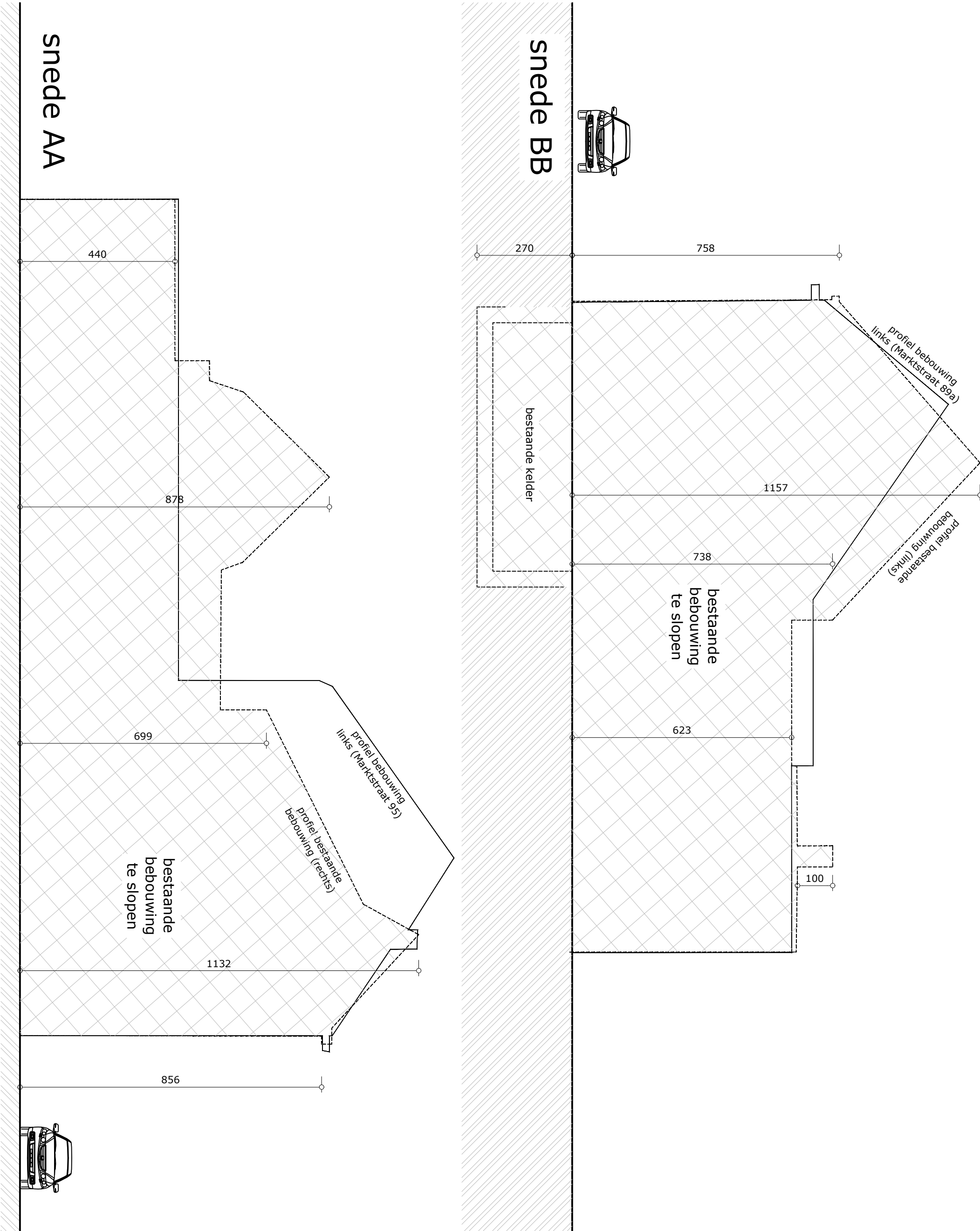

DE HULLU - ARCHITECTEN

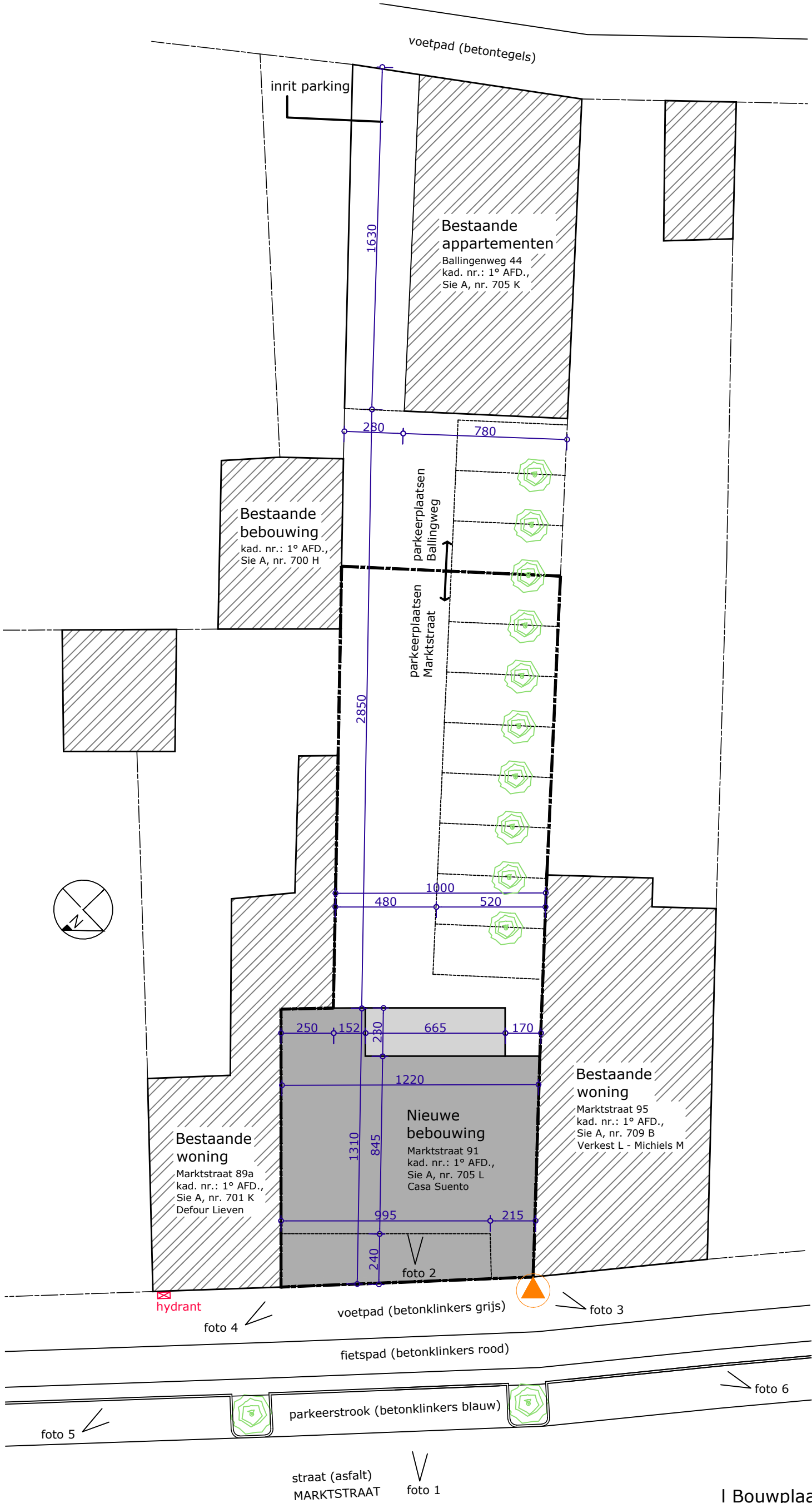
architectuur & interieur cvba

Stasegemdorp 151, 8530 Harelbeke - T : +32 (0) 56 21 96 11 - F : +32 (0) 56 22 38 79 - E : info@dhp.a.be - www.dehullu-architecten.be

CASA SUENTO - BOUWEN VAN EEN MEERGEZINSWONING	BD	30/10/2012	12.1535
MARKTSTRAAT 91-93, 8530 HARELBEKE - PLAN AFBRAAK	Schaal:	1/100	0001 -

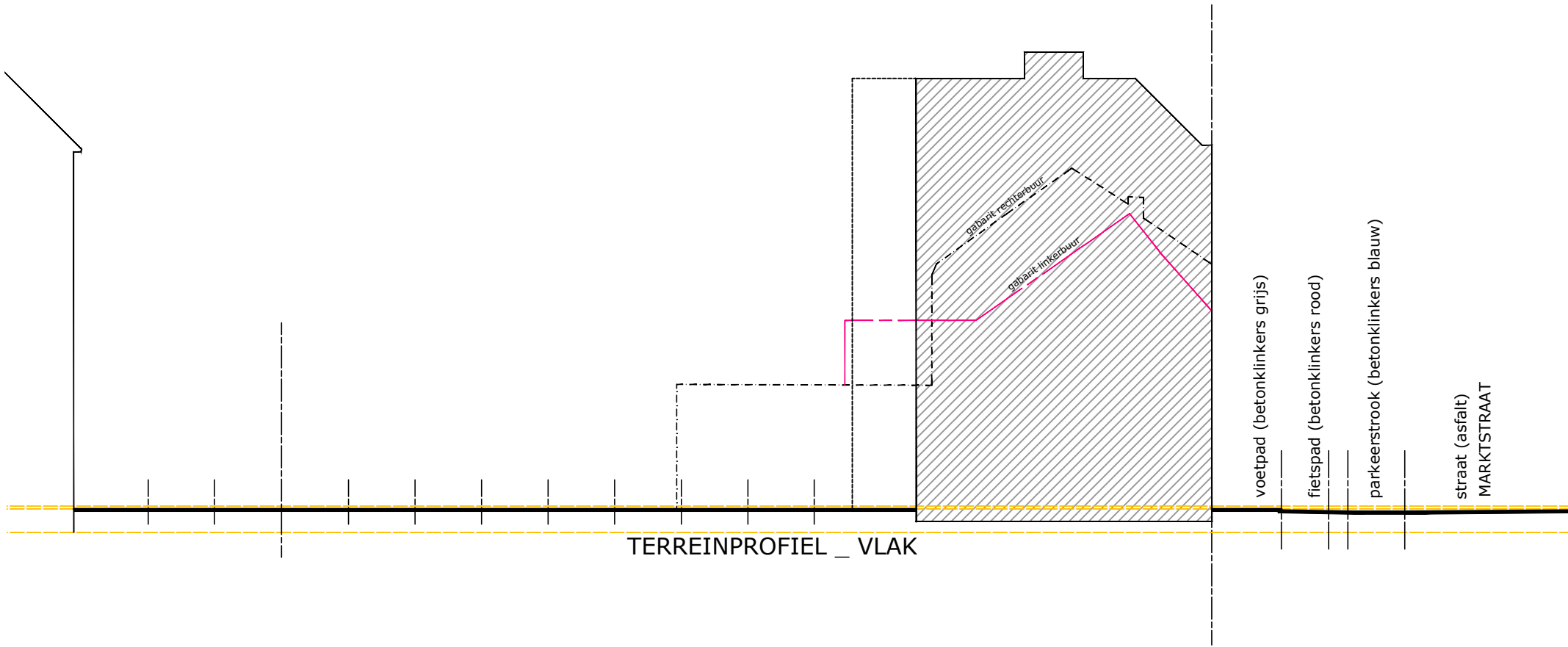
CASA SUENTO - BOUWEN VAN EEN MEERGEZINSWONING	BD	30/10/2012	12.1535
MARKTSTRAAT 91-93, 8530 HARELBEKE - SNEDES AFBRAAK	Schaal:	1/100	0002 -

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

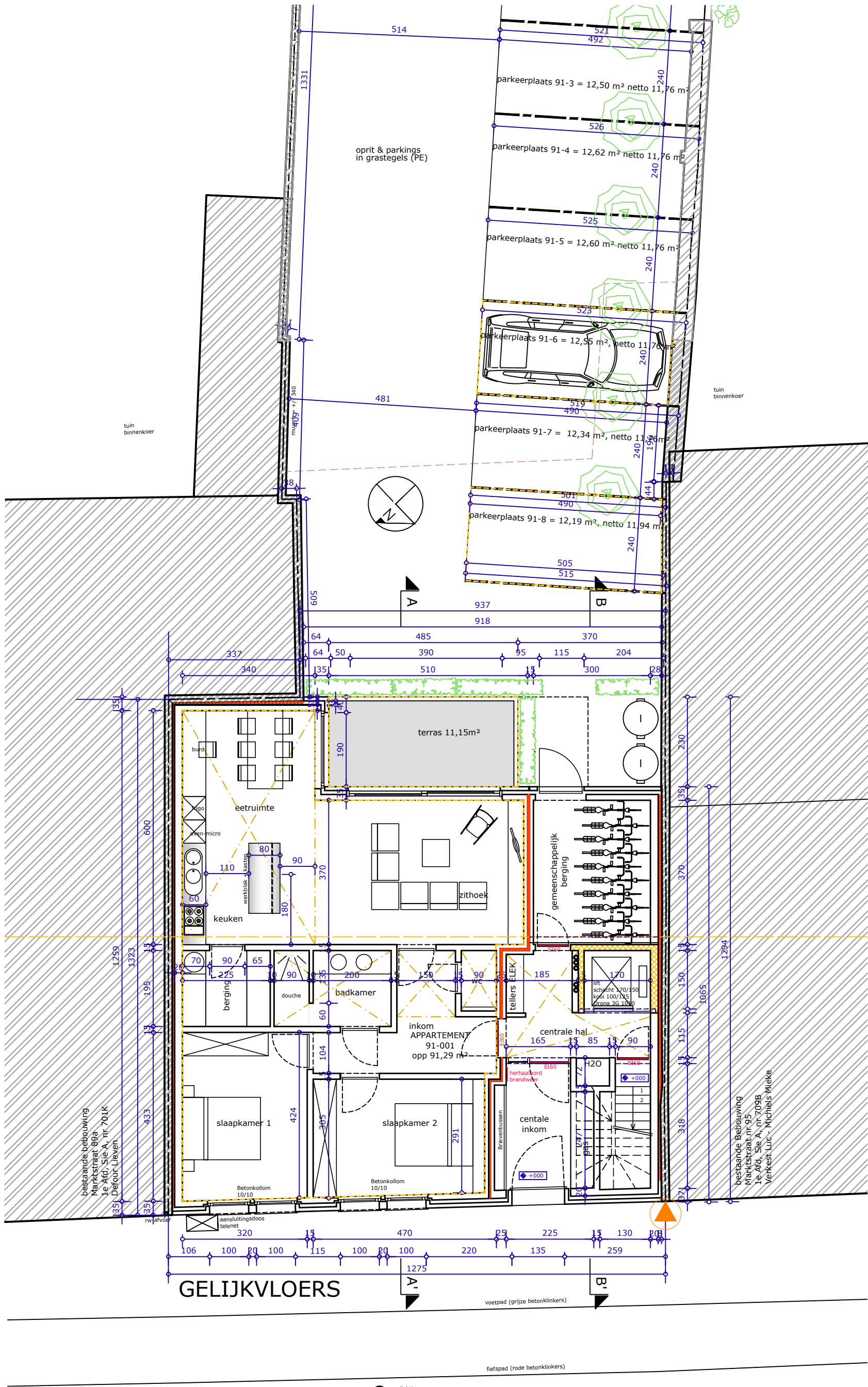
INPLANTINGSPLAN

NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/200

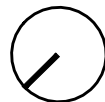
I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

TERREINPROFIEL - VLAK
NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/200

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

PLAN GELIJKVLOERS
NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/100

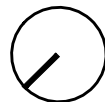

I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

PLAN EERSTE VERDIEP

NIEUWE TOESTAND

SCHAAL 1/100

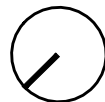

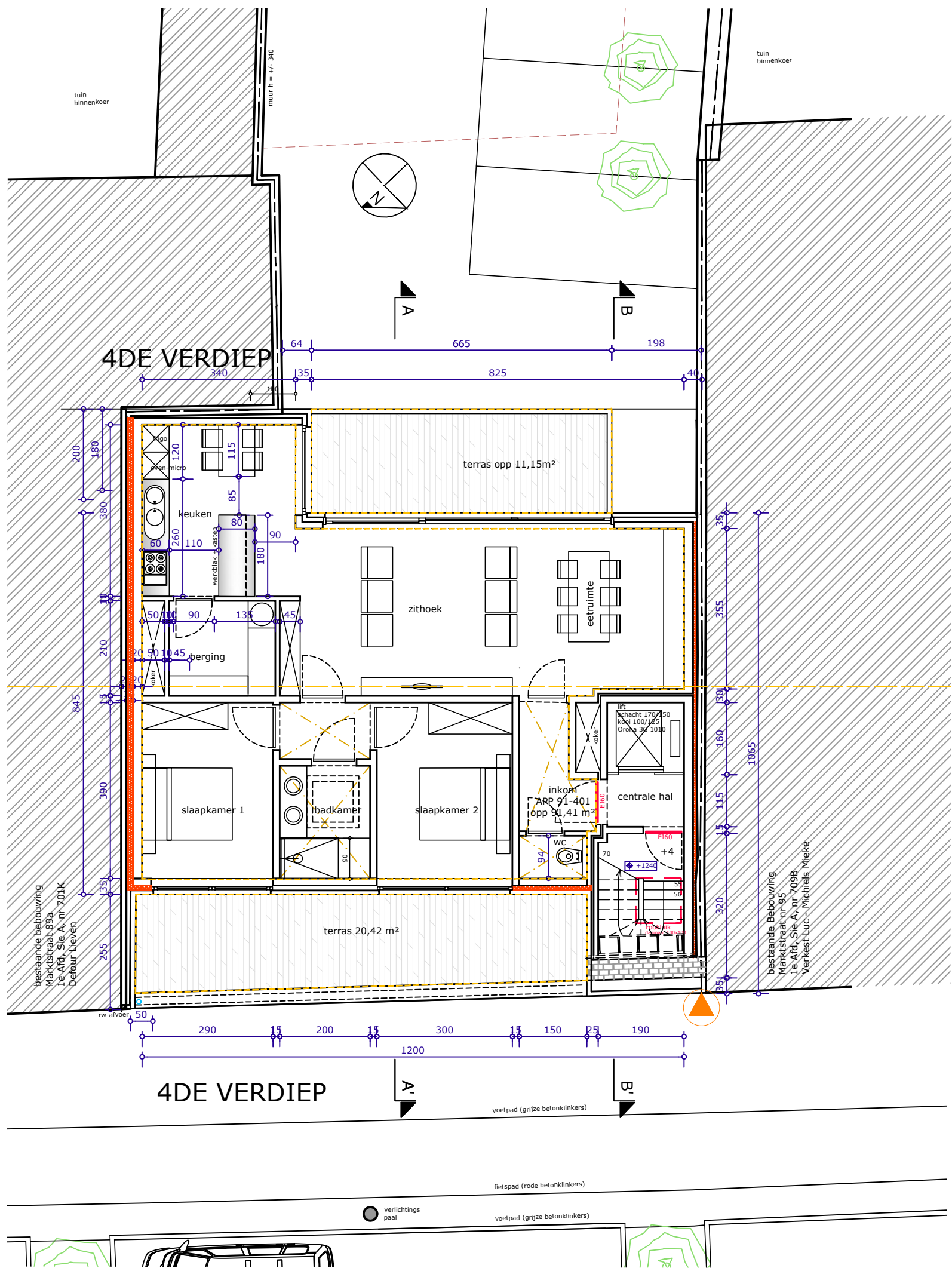
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

PLAN TWEEDE VERDIEP

NIEUWE TOESTAND

SCHAAL 1/100

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I

I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

PLAN VIERDE VERDIEP

NIEUWE TOESTAND

SCHAAL 1/100

LEGENDE

NIEUWE TOESTAND :

1.

BAKSTEEN (LICHT GRIJS)

2.

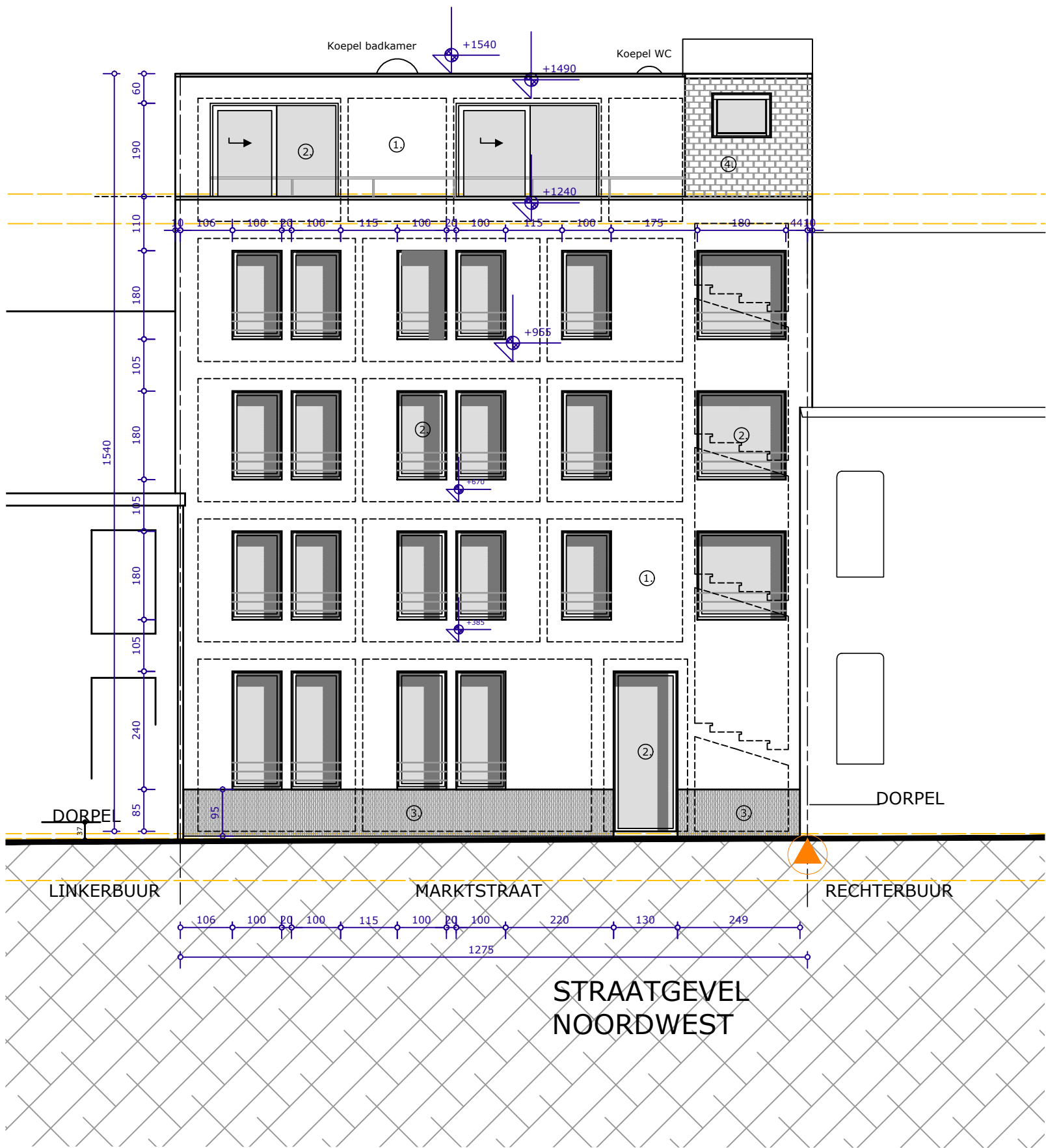
ALUMINIUM SCHRIJNWERK (ANTRACIET)

3.

BLAUWE HARDSTEEN

4.

LEIEN (GRIJS)

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

STRAATGEVEL
NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/100

LEGENDE

NIEUWE TOESTAND :

1.

BAKSTEEN (LICHT GRIJS)

2.

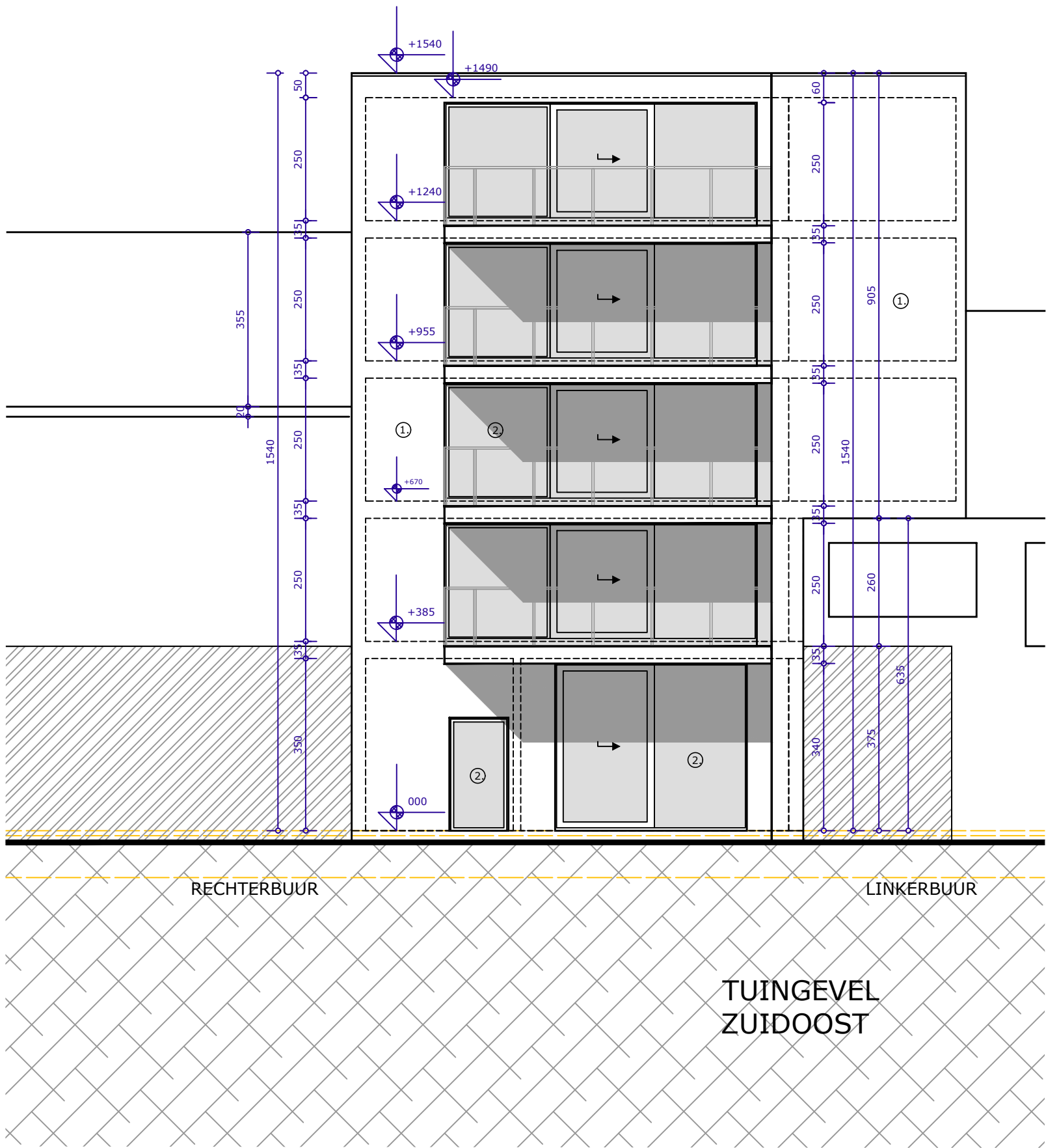
ALUMINIUM SCHRIJNWERK (ANTRACIET)

3.

BLAUWE HARDSTEEN

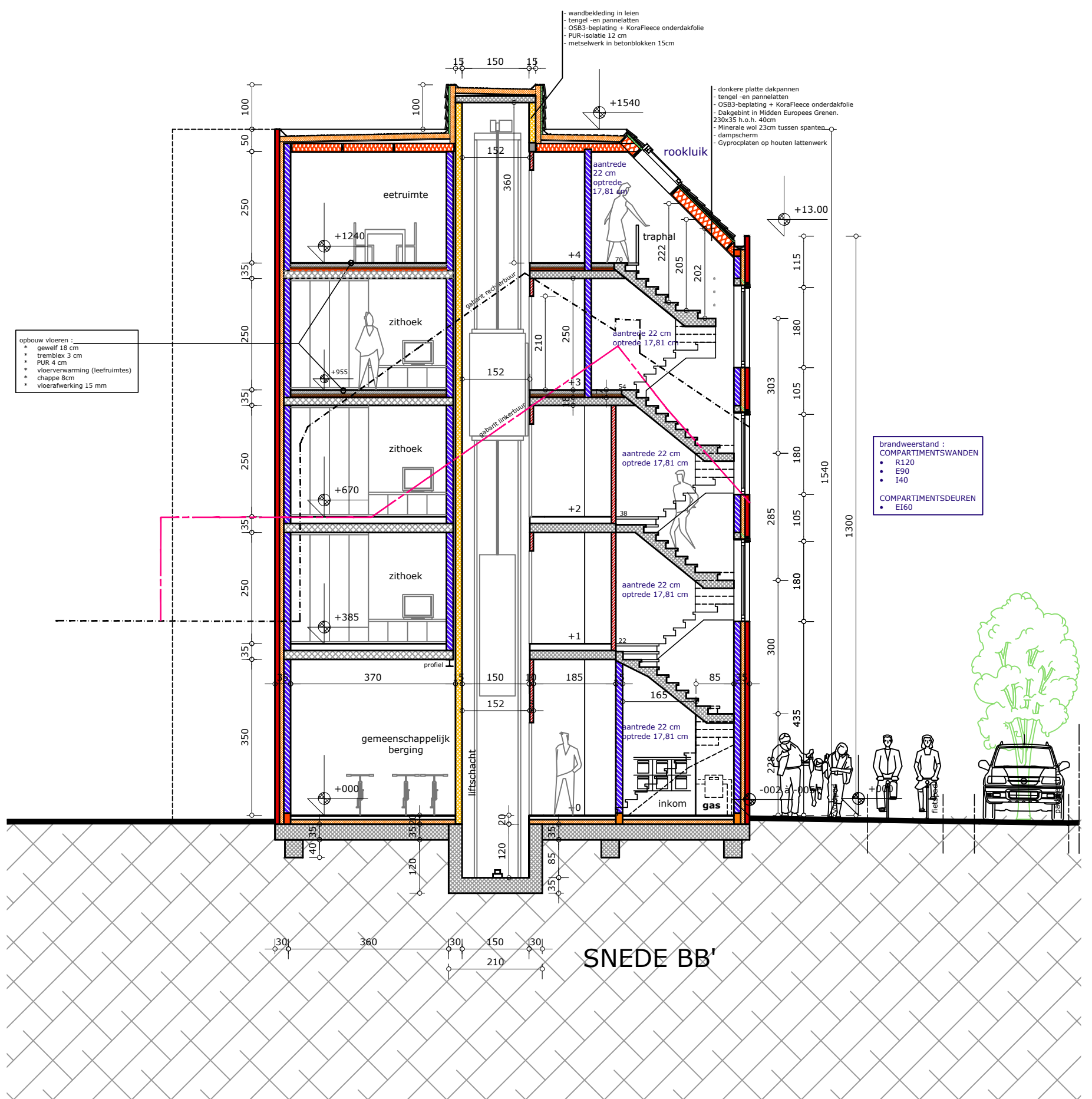
4.

LEIEN (GRIJS)

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

TUINGEVEL
NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/100

BRANDWEER

I Bouwheer: CASA SUENTO BVBA I
I Bouwplaats: Marktstraat 91-93, 8530 Harelbeke I
I Kad. geg. afdeling 1, sectie A, nr. 705I I

DOORSNEDE BB'
NIEUWE TOESTAND
SCHAAL 1/100